

Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Факультет педагогіки та психології

Кафедра методик дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота
на правах правопису

Козирева Юлія Володимирівна

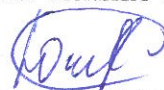
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

другий (магістерський) рівень вищої освіти

на тему **СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД У ПРОЦЕСІ
ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПРИРОДОЮ**

Виконала студентка II курсу,
групи ДП19М (70)
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітня програма Дошкільна освіта та
Початкова освіта
Форма навчання: денна
Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент Мартін А.М.
Рецензент: доктор педагогічних наук,
доцент Філоненко О.В.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

Козирева Ю.В.

м. Кропивницький – 2020

АНОТАЦІЯ

Козирєва Ю. В. Спостереження як основний метод ознайомлення дошкільників з природою. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 012 Дошкільна освіта. – Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Кропивницький, 2020.

Метою даної дипломної роботи є визначення ефективності використання спостереження під час ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

В першому розділі було досліджено завдання та зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям, охарактеризовано методи і прийоми ознайомлення дітей з довкіллям, зокрема, метод спостереження, його види та структуру.

В другому розділі було проведено аналіз сучасної практики використання спостережень під час занять у дошкільному закладі та визначено умови ефективної організації спостереження під час занять з ознайомлення дітей з довкіллям

За результатами роботи зроблено висновки та пропозиції, а також розроблено конспекти занять по ознайомленню дітей з довкіллям. З метою підвищення ефективності під час організації спостереження вихователю необхідно чітко знати завдання, зміст та керуватися принципами, які визначають зміст матеріалу, що подається дітям.

Перспективами подальшого розвитку проблеми є розгляд її з боку реалізації творчого потенціалу через організацію спостережень у процесі ознайомлення дошкільників з природою.

Пояснювальна записка включає: 3 малюнка, 4 таблиці, 73 сторінки, 3 додатки.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, метод, спостереження, ознайомлення дітей з природою, довкілля.

SUMMARY

Kozyrieva Y. V.

Observation as the main method of acquainting preschoolers with nature. – Manuscript qualification work.

Qualification for a master's degree in specialty 012 Preschool education. – Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian Pedagogical University, Kropyvnytskyi, 2020.

The purpose of this graduate work is to determine the efficiency of the use of observation due to acquainting preschool children with nature.

The first section examines the tasks and content of acquaintance of preschool children with the environment, describes the methods and techniques of acquaintance of children with the environment, in particular, the method of observation, its types and structure.

The second section analyzes the current practice of using observations during classes in preschool and determines the conditions for effective organization of observations during classes to acquaint children with the environment.

Based on the results of the work, conclusions and proposals were made, as well as summaries of classes on acquainting children with the environment. In order to increase efficiency in the organization of observation, the educator must clearly know the tasks, content and be guided by the principles that determine the content of the material presented to children.

Prospects for further development of the problem are its consideration by the realization of creative potential through the organization of observations in the process of acquainting preschoolers with nature.

Explanatory note includes: 3 figures, 4 tables, 73 pages, 3 appendices.

Key words: preschool education institution, method, observation, acquaintance of children with nature, environment.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ У ЗДО ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	6
1.1. Стан дослідження проблеми в педагогічній практиці.....	6
1.2. Завдання і зміст ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному закладі освіти.....	9
1.3. Поняття методу. Характеристика методів і прийомів ознайомлення дітей з довкіллям.....	12
1.4. Метод спостереження. Його види та структура. Значення спостережень під час ознайомлення дітей з природою.	18
Висновки до 1 розділу	27
РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ УМОВ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ПРИРОДОЮ	29
2.1. Впровадження прийомів активізації та мотивації пізнавальної діяльності дітей у процесі спостереження за природою в ЗДО.....	29
2.2. Аналіз сучасної практики використання спостережень під час занять у дошкільному закладі	.40
2.3. Умови ефективної організації спостереження під час занять з ознайомлення дітей з довкіллям	.. 44
Висновки до 2 розділу	.51
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

У даний час ознайомлення дошкільників з природою та довкіллям – основа розвитку рідного мовлення дітей, а також їхньої національної свідомості. Введення дитини дошкільного віку в природне середовище забезпечує реалізацію принципу природовідповідності під час пізнання дійсності дитиною, несе в собі завдання наблизити зміст освіти до пізнання оточуючого середовища, а саме, природного, соціального та предметного.

Задачею вихователів дитячих садків є допомога у пізнанні довкілля, спостереженні за ним, виховання любові до природи та вміння берегти її.

Формування знань про довкілля у повсякденному житті є основним фактором у докорінній зміні відношення дітей до довкілля як світу безмежних чудес, самостійних «відкриттів», джерела нескінченного пізнання.

Актуальність дослідження полягає у тому, що довкілля здійснює найбільший вплив на формування особистості дитини, адже довкілля – це все оточення дитини, тобто це середовище життєдіяльності, з яким пов'язана людина і будь-яка жива істота обміном енергією, речовин, інформацією, що постає перед людиною, а зокрема, дитиною як єдина неподільна цілісність, у якій всі компоненти між собою органічно пов'язані. При цьому діти дошкільного віку повинні не тільки знати, що їх оточує, але і вміти спостерігати за цим.

Досить важливим є те, що під час ознайомлення дітей з довкіллям значно збільшується рівень розвитку мовлення дітей і рівень їхньої загальної обізнаності.

Значний внесок у розвиток проблеми ознайомлення дітей з довкіллям зробили такі науковці: Л. В. Заков, О. О. Леонт'єв, П. А. Рудик та багато інших. Проблемі спостережень та розвитку спостережливості приділяли багато уваги такі вчені: Г. О. Люблінська, Є. І. Тихеева, С. Л. Рубінштейн [26, с. 48].

Поняття методу досліджували А. А. Смирнов, Б. Г. Анан'єв, І. Я. Лернер, М. М. Скаткін та інші. Учені А. В. Брушлінський та О. М. Матюшкін визначають спостереження як джерело розвитку пізнавальної активності

дошкільників. Про важливість використання прийомів активізації та мотивації пізнавальної діяльності дітей у процесі спостереження за природою наголошували Г. І. Васильєва, Л. В. Занков, Н. Ф. Яришева та інші [2, с. 12].

А особливості застосування методів і прийомів ознайомлення дітей з природою вивчали В. В. Ягупов, Н. Ф. Яришева, С. О. Веретенникова.

Проте мало вивченими є проблеми розвитку мовлення дошкільників під час організації спостереження на заняттях з ознайомлення дітей з довкіллям.

Об'єкт дослідження: організація спостережень з дітьми молодшого дошкільного віку під час занять з ознайомлення з довкіллям.

Предмет дослідження: процес ознайомлення дітей дошкільного віку з природою під час спостережень.

Метою кваліфікаційної роботи є: визначення ефективності використання спостереження під час ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

Мета дослідження зумовила потребу у вирішенні таких його завдань:

1. Дослідити завдання та зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям.
2. Охарактеризувати методи та прийоми ознайомлення дітей з природою.
3. Описати сучасні підходи до визначення поняття методу спостереження, з'ясувати його значення у процесі ознайомлення дітей з довкіллям та його функції та особливості організації.
4. Вивчити та узагальнити довід використання спостереження методу з метою уточнення умов ефективної організації спостереження під час ознайомлення дошкільників з природою.

Теоретичне значення. Дана робота сприяє глибшому розумінню організації методу спостереження та його значення для навчання та виховання дітей дошкільного віку.

У кваліфікаційній роботі використано такі методи дослідження:

- загальнонаукові: історичний та теоретичний аналіз наукових і літературних джерел та практичного досвіду педагогів, аналіз, синтез, узагальнення;

- педагогічні: спостереження, аналіз передового педагогічного досвіду, аналіз досвіду сучасних педагогів.

Практична значущість кваліфікаційної роботи зумовлена актуальними завданнями вдосконалення організації процесу ознайомлення дошкільників з природою.

Наукова новизна магістерської роботи полягає у всебічному висвітленні та вдосконаленні існуючої проблеми в педагогічній науці.

Апробація дослідження здійснена на студентській науковій конференції, яка відбулася у грудні 2020 року в Центральнотраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка.

Публікації. Основні положення положення магістерської роботи викладено у публікації «Організація спостережень в середній групі сучасного закладу дошкільної освіти».

Структура кваліфікаційної роботи складається із: вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (52 позиції), 3 малюнків, 4 таблиць та 3 додатків. Обсяг основного тексту 73 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ У ДНЗ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ ЯК ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Стан дослідження проблеми в педагогічній практиці

Розвиток основних природничих знань дошкільників, а саме людські знання про природу: різноманітних природних об'єктів, явища і закономірності їх існування та розвитку, вивчає ознайомлення з природою. Ця наука допомагає дітям використовувати свої знання, критично та глибоко мислити, порівнювати та групувати об'єкти природи, досліджувати, класифікувати та дотримуватися правил поведінки в природі.

Тому в основних напрямках закладу дошкільної освіти підкреслюється, що найважливіша задача виховного закладу – давати вихованцям глибокі і міцні природничі знання та виробляти навички та уміння застосовувати їх на практиці, тобто формувати навколишнє уявлення. Одним із шляхів реалізації є включення в процес навчання та виховання досліджень над предметами та явищами під час спостережень.

Спостереження – це цілеспрямоване, планомірне сприймання об'єктів навколишньої дійсності, яке призводить до формування уміння спостерігати, підпорядковане конкретно-визначеним цілям й вимагає вольових зусиль.

У процесі спостережень учні розглядають та досліджують предмети та явища природи, виділяють їх істотні та неістотні ознаки, встановлюють залежність та зв'язки між ними тощо. Завдяки цьому в молодших школярів формуються чіткі уявлення про навколишню природу. Адже правильна організація спостережень сприяє формуванню таких важливих якостей, як спостережливість та увага, які сприяють збагаченню знань про навколишній світ [47, с.14].

На думку, видатного педагога К. Д. Ушинського навчання дітей повинне здійснюватися переважно на основі вражень, здобутих ними безпосередньо з навколишнього світу. Тому під спостережливістю педагог розуміє здатність бачити предмет у всіх його якостей, властивостей і відносинах. К. Д. Ушинський зазначає, що спостереження повинно привчити дитину відшукувати, перераховувати ознаки предметів, які знаходяться у них перед очима. Та попереджає, що спостереження повинно бути живим, зачіпати розум і душу дитини, будити інтерес, а не зводитись до опитування та констатації фактів [50].

Проблема спостереження та розвитку в дітей спостережливості є об'єктом уваги багатьох різних педагогів. У літературі спостереження різними педагогами розглядають:

- важливим психічним процесом (за судженнями Г. О. Люблінської та С. Л. Рубінштейна)
- видом пізнавальної діяльності (за визначенням Б. Г. Ананьєва);
- методом навчання (за визначеннями М. М. Скаткіта, Л. В. Занкова, І. Я. Лернера).

Така різноманітність різних підходів свідчить про те, що є єдність в розумінні спостереження як активної форми пізнання оточуючої дійсності, метою якої є накопичення фактів та фгормування початкових елементарних уявлень про об'єкти та явища природи. Як наслідок, спостереження може розглядатися і як психічний процес і як пізнавальна діяльність і як метод навчання [18, с. 56].

Вітчизняні психологи Л. В. Занков та П. А. Рудик у своїх визначеннях, розглядають спостереження як планомірне, більш менш довготривале сприймання, яке дає можливість прослідкувати те чи інше явище, певні зміни, які відбуваються з об'єктами сприймання [18, С. 57-58].

У працях Б. Г. Ананьєва спостереження визначають, як складну психологічну діяльність, де сприймання, мислення і мовлення об'єднуються в

ждиній цілісний процес розумової діяльності. В цьому визначенні підкреслимо, що спостереження має передбачати не тільки безпосереднє сприймання фактів, але й їх осмислення та інтерпретацію. В спостереженні тут має чітко виступати зв'язок між першою та другою сигнальними системами [12, с. 182].

Отже, є різні підходи до визначення самого процесу спостереження і розуміння його суті, але їх зміст містить схожі характеристики. У роботі метод спостереження розглядаємо як цілеспрямований планомірний процес сприйняття предметів та явищ, під керівництвом вихователя.

1.2. Зміст та завдання ознайомлення дітей з природою в закладі дошкільної освіти

Ознайомлення дітей дошкільників з природою – основа розвитку національної свідомості та рідного мовлення дитини. Введення дитини дошкільного віку в природне середовище забезпечує реалізацію принципу природовідповідності під час пізнання дійсності дитиною, несе в собі завдання наблизити зміст освіти до пізнання оточуючого середовища, а саме, природного, соціального та предметного.

Довкілля – це все оточення дитини, тобто це середовище життєдіяльності, з яким пов'язана людина і будь-яка жива істота обміном енергією, речовин, інформацією, що постає перед людиною, а зокрема, дитиною як єдина неподільна цілісність, у якій всі компоненти між собою органічно пов'язані. Завданням вихователів закладів дошкільної освіти є допомога дітям у пізнанні довкілля, допомога зробити перші кроки в ньому, навчити любити рідну природу, берегти та спостерігати за нею [17, с. 14].

Формування початкових знань про природу та довкілля у повсякденному житті є основним чинником в істотній зміні ставлення дітей до оточуючого середовища як до світу невичерпних чудес, самостійних «відкриттів», джерелом нескінченного пізнання. Довкілля – це безмежне джерело

різнобічного розвитку дітей, ефективний спосіб формування світогляду, виховання в дітей почуттів.

Вітчизняний психолог О. М. Леонтьєв зазначав, що довкілля дає цілісні знання дітям про природу, оточуюче середовище людини, її життя та про людину в цілому. Під час ознайомлення дошкільників з довкіллям вихователь користується закономірністю природи та соціуму для формування системи основних знань, цілісності у свідомості дитини [12, с.163].

Визначаючи завдання і зміст ознайомлення дітей з довкіллям кожен педагог керується державними документами, а саме, базовим компонентом дошкільної освіти та програмами навчання і виховання.

Базовий компонент дошкільної освіти побудовано за сферами життєдіяльності дитини («Природа», «Культура», «Люди», «Я сам»), зміст кожної із них містить два блоки: світосприймання – це знання і уявлення, якими повинна оволодіти дитина, і власне діяльність – це вміння дитини користуватися набутим досвідом у довкіллі, тобто її вміння і навички, компетентності. Усі сфери життєдіяльності взаємопов'язані між собою і спрямовані на формування цілісної особистості.

Компетентність у довкіллі передбачає сформованість у дітей уміння диференціювати предмети за їх функціональними ознаками; здатності орієнтуватись у розмаїтті предметів, класифікувати їх, здійснювати серіацію; розрізняти за розташуванням у просторі і за віддаленістю, володіння навичками практичного життя, культурного споживання та елементарного виробництва продуктів праці [2, с. 6-9].

Головні завдання ознайомлення дошкільників з довкіллям

Природа є фактором загального фізичного і психічного гармонійного розвитку дітей, тому ознайомлення з природою має велике значення для формування особистості дитини.

Ознайомлення дітей з природою несе у собі такі завдання:

- формування навичок обстежувальних дій, засвоєння сенсорних еталонів дітьми;
- розвиток розумової сфери дітей;
- формування системи знань про предмети та оточуючі явища, про явища природи;
- формування елементарних понять з довкілля;
- формування різних видів мислення (образного, наочно-образного) під час ознайомлення з природою;
- удосконалення аналізу і синтезу, розвиток операцій порівняння і класифікації, умінь дітей узагальнювати;
- розвиток мовлення та пізнавальних інтересів дітей [2, с. 11].

Зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з природою в закладі дошкільної освіти

Зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з природою в закладі дошкільної освіти підпорядковується багатьом принципам, таким як:

- принцип відбору знань про природу;
- принцип виховуючого характеру знань та розвиваючого характеру знань (добір знань з урахування цілей виховання, врахування психічних можливостей дошкільників та завдань ознайомлення з довкіллям);
- принцип науковості:
 - відбір змісту матеріалу для дітей дошкільного віку, виходячи з основних природознавчих і понять (поняття розвитку природних систем, організації середовища, поняття єдності організму та середовища тощо);
 - формування всебічних, реалістичних знань в дітей про природу («рослини», «нежива природа», «тварини»);
 - ознайомлення дітей із взаємозалежностями в природі;

- формування знань про природні зміни, про місце людини у перетворенні природи.

Принцип науковості тісно пов'язаний з принципом енциклопедичності знань.

- принцип доступності передбачає:
 - доступність відібраного матеріалу для сприймання;
 - осмислення та розуміння його дітьми дошкільного віку;
 - формування у дітей дошкільного віку системи найпростіших уявлень та понять про довкілля та явища природи;
 - відбір типового матеріалу, що забезпечує формування системи знань в дітей.
- краєзнавчий принцип: передбачає відбір конкретного матеріалу відповідно до місцевих умов проживання дитини.
- дитини [2, с. 6-7].

Отже, для правильної організації ознайомлення дітей дошкільного віку з природою необхідно знати завдання та добре орієнтуватися в змісті ознайомлення дітей з довкіллям, який підпорядковується багатьом вищезазваним принципам.

1.3. Поняття методу. Характеристика методів та прийомів ознайомлення дітей з природою

В педагогічній науці метод означає спосіб спільної діяльності дітей та дорослого, який спрямований на досягнення певного освітнього та виховного результату. До нього відносяться: засвоєння знань, вироблення умінь та навичок, розвиток здібностей дитини тощо. Для методики навчання дітей ознайомленню з довкіллям є центральною проблема вибору методів навчання, оскільки від вибору методів залежить результат та ефективність самого процесу навчання дітей.

Направильний вибір методу або методів може призвести до проблем у навчанні. Як наслідок це може призвести до того, що навіть нескладний матеріал буде незрозумілим для дитини, в дітей навіть не виникне інтересу до його пізнання. А правильний вибір методів, навпаки, значно розширює інтелектуальні можливості дітей. Дослідження багатьох психологів, які вивчали особливості дитячого мислення та їх навчальної діяльності, підтвердили важливість правильного вибору методів для загальної якості навчання [27, с. 375].

Зокрема, наприклад, психологи Л. Ф. Обухова та Н. Б. Шумакова, вивчаючи мислення дітей, використовували методику опитування дітей, запропоновану Ж. Піаже, яка заснована виключно на вербальному, тобто словесному поданні дітям інформації та аналізуванні її. Вони довели, що лише на вербальному рівні діти-дошкільники не можуть зрозуміти та пояснити суті багатьох, навіть самих простих, природних явищ (чому вдень світло, а вночі темно, чому йде дощ тощо) [23, с.78].

В іншому дослідженні, О. В. Запорожця, для того, щоб вивчити особливості мислительних процесів дітей дошкільного віку використовували методику під назвою «Попливе чи потоне». Згідно якої спочатку діти давали досить несподівані відповіді на запитання та суперечливі одне одному пояснення. Але під час багаторазових повторень, набуття досвіду їх відповіді ставали все більш вірними, нарешті діти старшого віку давали відповіді досить близькі до основного поняття.

Наведені вище приклади підтверджують важливість правильного вибору методів навчання під час ознайомлення дітей з природою. Адже засвоєння дитиною певного кола знань є результатом навчально-пізнавальної діяльності дитини, яку організовує педагог у відповідності з особливостями пізнавального розвитку дитини та того навчального матеріалу, який вивчається [12, с.171].

Отже, під час вибору методів навчання необхідно враховувати:

– особливості пізнавальної сфери та діяльності дитини (вікові особливості дитини та індивідуальні особливості), зосереджувати увагу на рівні розвиненості її мислення (наочно-образного, наочно-дійового та логічного), уяви, пам'яті та уваги;

– певні конкретні завдання навчальної та виховної роботи, етапи засвоєння знань та вмінь дітьми. Ознайомлення дітей дошкільного віку з певним об'єктом природи не є окремим актом, адже лише деякі діти можуть сприйняти і запам'ятати подану інформацію з першого разу. Під час засвоєння дітьми інформації у будь-якій галузі знань найчастіше виділяють 3 етапи: первинне ознайомлення; закріплення; узагальнення та систематизація вивченого матеріалу;

– оточуючі умови дитячого садка, розпорядок роботи. Найчастіше в міських дитячих закладах освіти, де на відміну від сільських закладів, немає можливості ознайомлювати дітей із свійськими тваринами за допомогою методу спостереження, використовують метод демонстрації картин, діафільмів тощо.

– особливості конкретного природничого матеріалу, який вивчається на занятті [27, С.377-378].

Слід зазначити, що методи, які використовують під час ознайомлення дошкільників з природою, взаємопов'язані між собою. Адже вирішення навчальних завдань та цілей вимагає, щоб первинні знання, які одержують дошкільники за допомогою спостережень проходили етапи уточнення, конкретизації в процесі сприймання картини чи діафільму тощо. Досить часто педагоги використовують методи у поєднанні, наприклад спостереження поєднують із розповіддю педагога або активною грою тощо.

Для правильного вибору методів роботи на конкретному занятті чи під час іншої форми роботи важливо мати повне коло знань у тій різноманітності методів, які є у розпорядженні вихователя.

У педагогіці є кілька класифікацій методів навчання, у яких методи навчання поділяються на окремі групи за різними ознаками. Як правило,

основою класифікації стають особливості процесу навчання, пізнавальної діяльності дітей [27, с. 375].

Таким чином за джерелом пізнання методи ознайомлення з довкіллям поділяються на:

- безпосередні: передбачають сприймання та перетворення інформації безпосередньо з самої природи, тобто дитина спостерігає, працює в природі, проводить досліди з природним матеріалом;
- опосередковані: передбачають сприймання та перетворення інформації за допомогою зображення, мова дорослого, схеми, художня література, моделі тощо, вони є джерелом знань про природу [27, С.375-376].

Можна класифікувати методи також за рівнем пізнавальної активності дітей та за рівнем самостійності дітей під час здобуття знань про довкілля. При цьому в педагогіці виділяють:

1. Методи репродуктивно-ілюстративно.

Передбачають самостійну активність дитини лише у тому, щоб відтворювати той матеріал, який поданий педагогом.

2. Методи частково-пошукові.

Передбачають активне долучення дитини до самостійного пошуку знань, але дитина робить це на основі того матеріалу, який було розкрито педагогом та під час його керівництва.

Прикладом таких методів можуть бути досліди, довготривалі самостійні спостереження, «метод проєктів»;

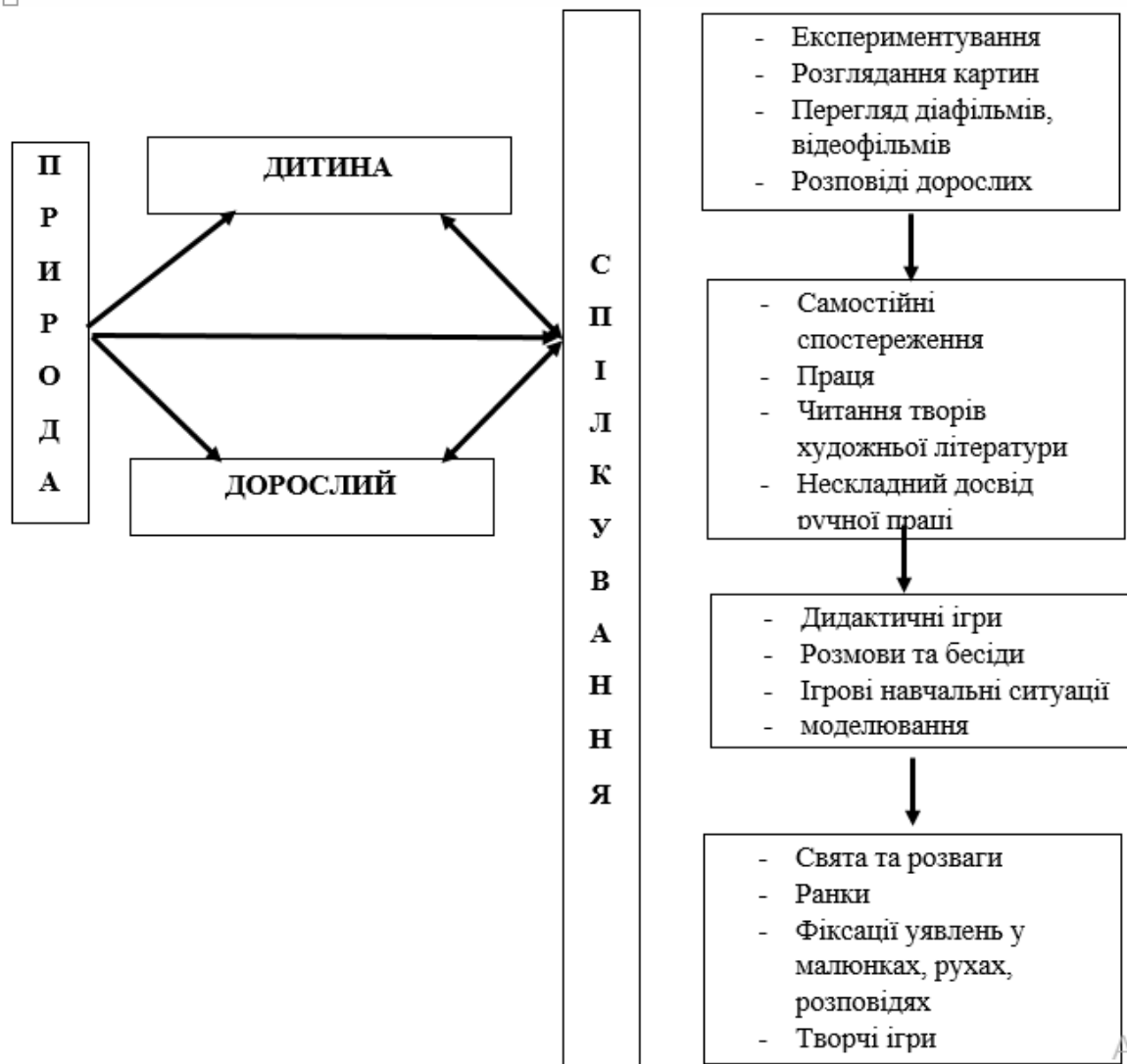
3. Проблемні методи.

Передбачають проблемну ситуацію або пізнавальну проблему, яка ставиться перед дитиною. Цю проблемну ситуацію вона повинна самостійно. Але й тут самостійність дитини відносна, вихователь виступає провідником, тобто спрямовує думку дитини, її практичні дії, але в цілому під час застосування цих методів вихованець робить для себе певні «відкриття».

До таких методів відносять експериментування, евристичні бесіди, розробку моделей, розв'язання екологічних проблемних або ігрових або ситуацій тощо [27, с.378].

На думку Т. І. Поніманської, найчастіше ж в методиці ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям під час вибору методів навчання опираються на класифікацію методів залежно від способу пізнавальної діяльності дітей. Адже методи навчання базуються не тільки на тому, яким чином доносить нову інформацію до дітей педагог, але і на тому, який характер пізнавальної діяльності самих дітей, тобто чи носить вона суто навчальний характер або присутні місце практичні дії, в ході яких дитина розкриває все нові і нові, приховані властивості певного досліджуваного предмета [27, с.380].

Методи ознайомлення дошкільників з довкіллям наведено у табл. 1.1. «Взаємозв'язок методів ознайомлення з природою».

Таблиця 1.1.

Як вже зазначалося, під час ознайомлення дітей з природою педагог не може надавати виключну перевагу певній лише одній групі методів, кожна з груп має своє величке значення та конкретні можливості застосування, які спираються на знання з психології дитини. Під час реального педагогічного процесу, зазвичай, методи поєднують навіть при розв'язанні одного й того ж завдання, взаємодоповнюють один одного.

Окрім цього, визначаючи метод, основну увагу звертають на характер навчальної діяльності дітей, але цією діяльністю все обдно ще керує педагог, вона не буває повністю самостійною навіть із застосуванням найактивніших методів навчання. Спосіб, за допомогою якого вихователь організовує процес

навчання матеріалу, називається методичний прийом. Методичний прийом вважається частиною методу. Як правило, будь-якийкожний метод несе в собі не один, а декілька методичних прийомів, які також поділяються на три групи: словесні, наочні, практичні [29, С.6-10].

Однак, суть методів та характер прийомів, які під час цього застосовує вихователь, можуть не збігатись, тобто, педагог застосовує словесний прийом для організації наочного методу або для організації практичних методів і навпаки.

Пізнавальна діяльність дітей у процесі засвоєння нових знань та вмінь під час занять може бути організована на основі наочної демонстрації відповідних предметів і явищ. Безпосереднє спостереження дітьми досліджуваних об'єктів має велике значення для формування повноцінних уявлень і розвитку пізнавальних процесів – сприймання, пам'яті, мислення. Методи навчання, що ґрунтуються на використанні реальних предметів і явищ (або їхніх зображень), називають наочними методами навчання [39, с.119].

Зараз детальніше зупинимось на значених вище наочних методах ознайомлення з природою. Цінність наочних методів навчання методів, виявляється в наступному:

- ці методи найбільше підходять для сприймання дітьми дошкільного віку виходячи з їхніх психологічних особливостей;
- сприймання природи безпосередньо або зображень природи задовольняє цілі естетичного виховання дітей, тобто наочні методи становлять основу для появи у дітей позитивного емоційного ставлення до природи;
- наочні методи ознайомлення з довкіллям спрямовані на те, щоб дати можливість дітям набути досвіду спілкування з природою, що є дуже важливим підґрунтям для безпосередньої активності дитини у природному середовищі [39, с.120].

Ця група методів об'єднує методи, в яких ознайомлення дітей з довкіллям відбувається на основі опосередкованого та безпосереднього сприймання дитиною об'єктів та явищ природи, в яких беруть участь:

- слухові;
- зорові;
- нюхові;
- дотикові аналізатори.

На думку Н. Ф. Яришевої, основною метою, з якою застосовують наочні методи є формування в дітей елементарних знань про довкілля, уточнення та конкретизація знань, умінь та навчюк набутих під час застосування інших методів. Одночасно з цим за допомогою наочних методів стає можливим детальне та поглиблене пізнання природи та її закономірностей та внутрішніх взаємозв'язків [39, С.120-121].

У педагогічній науці розроблено багато різних форм наочного навчання, основні з них:

- демонстрація натуральних об'єктів (предметів, явищ) на заняттях і на екскурсіях;
- робота з роздавальним матеріалом;
- демонстрація наочних приладів (картин, діапозитивів, опудал і т.д.).

Під час наочних методів навчання також використовують моделі об'єктів, які відтворюють ті властивості та зв'язки об'єкту, які є прихованими [36, с. 301].

Маємо зазначити, просте демонстрування певних явищ чи предметів (а також їхніх зображень) не забезпечить виділення головного в об'єкті чи предметі, його суттєвих властивостей або закономірностей.

Сприймання дітьми інформації стихійно не призведе до формування в них правильних уявлень про оточуючі предмети або явища. Пізнавальна діяльність дітей у процесі інформації дошкільниками може бути організована на основі наочної демонстрації відповідних предметів і явищ.

Безпосереднє спостереження дітьми досліджуваних об'єктів має велике значення для формування повноцінних уявлень і розвитку пізнавальних процесів – сприймання, пам'яті, мислення. Для високої ефективності наочності, необхідно виконувати визначені вимоги до неї.

Під час демонстрації натуральних предметів чи явищ вихователь слідкує за тим, щоб властивості, які досліджуються були чітко вираженими. Усі предмети, що показуються дітям, мають бути представлені у таких ракурсах, при яких буде створено найбільш сприятливі умови для сприйняття та спостереження певних його властивостей.

Досить часто вихователь застосовує в якості наочності дидактичні ігри, а також картини художників про природу та ілюстрації. Один з наочних методів, який часто використовується в дошкільному закладі це розглядання картин та ілюстрацій.

Значно підвищилось використання технічних засобів та комунікаційних технологій за останні роки.

Вони також спрямовані на забезпечення наочного сприймання природи:

- кінофільми;
- діафільми;
- магнітофонні записи;
- відеофайли
- тощо [36, С. 303-304].

Як вже зазначалося, під час ознайомлення дітей з довкіллям вихователь також розвиває мовлення дітей.

Види методів, які при цьому використовує вихователь наведено нище у табл. 1.2.

«Методи ознайомлення дітей з довкіллям і словникової роботи».

Таблиця 1.2.

Отже, організовуючи заняття, педагог користується не одним методом, а поєднує їх між собою для досягнення максимально ефективного сприйняття матеріалу дітьми. Наприклад, досить часто поєднують розповідь з екскурсією або зі спостереженням, бесіду з дослідом, спостереження з розгляданням картин, а також усну народну творчість також часто використовують під час спотережень.

Чим краще будуть поєднані між собою використані методи, тим більша вірогідність того, що більшість дітей добре засвоїть матеріал, зможе його запам'ятати, узагальнити та відтворити на практиці.

1. 4. Метод спостереження. Його види та структура.

Значення спостережень під час ознайомлення дітей з природою.

Спостереження – це цілеспрямоване, планомірне сприймання об'єктів навколишньої дійсності, яке призводить до формування уміння спостерігати, підпорядковане конкретно-визначеним цілям й вимагає вольових зусиль.

У процесі спостережень учні розглядають та досліджують предмети та явища природи, виділяють їх істотні та неістотні ознаки, встановлюють залежність та зв'язки між ними тощо.

Види спостережень у природі та їх структура

Класифікувати спостереження у природі, які проводять з дошкільниками можна спираючись на:

- тривалість спостереження (епізодичне або короткочасне, і тривале спостереження за розвитком, або змінами об'єктів);
- дидактичну мету (первинне, повторне, заключне, порівняльне);
- спосіб організації (колективне та індивідуальне планове і позапланове) [18, с.22].

Короткочасне або епізодичне спостереження проводять, як правило, та такими об'єктами чи природними явищами, що відрізняються короткою тривалістю. Це може бути злива або веселка тощо. Окрім цього такі спостереження проводять тоді, коли діти не можуть часто повертатися до спостереження за певними об'єктами (розгляд черепашки чи їжака, якого принесли у дитячий заклад на короткий час).

Як правило, в закладі дошкільної освіти часто використовують тривалі спостереження, щоб під час них, наприклад, прослідкувались основні періоди розвитку квітки тощо [15, С.24–25].

Зазначимо, що метою первинних спостережень, на думку Л. А. Каменевої, є створення першого уявлення про найхарактерніші особливості об'єктів природи, утворення цілісних вражень, які доповнюються, закріплюються та уточнюються під час спостережень. Наприклад, після того, як дитина провела перше спостереження за рослиною мати-й-мачухи у сонячну погоду, з відкритими квітками рослини, необхідно зробити повторне спостереження, але під час похмурої погоди з закритими квітками рослини. Під час такого спостереження вихователь пояснює, що ця рослина, по якій можна визначити погоду, іншими словами – це рослина барометр.

Отже, повторне спостереження пов'язане з тим, що дитина отримує нові дані про зміни в об'єктах, нові якості, що з'являються під час їхнього розвитку та росту та закріплюють здобуті раніше знання[15, с.24].

Метою заключних спостережень є створення повних уявлень про зміни, які відбуваються в природі під час відповідного проміжку часу або пори року. Ці спостереження, як правило, проводять на екскурсії. Під час цих спостережень відбувається констатація змін, які вже наступили і з'ясування рис характерних для даної пори року. Наприклад, похолодання восени передбачає зміну кольору листя на деревах, зменшення кількості птахів та комах.

Отже, метою спостережень заключного типу є подання майже завершених знань щодо явищ, які відбуваються за певний період в природі.

Порівняльні спостереження характеризуються використанням прийому порівняння як провідного. Він допомагає в активізації розумової діяльності дітей, спрямовує їх на виділення основних ознак, підводить до узагальнення інформації, її класифікування. Дані спостереження проводять, як правило, з дітьми старшого дошкільного віку.

Спостереження також можуть бути:

- колективні (об'єднувати всю групу, проводиться підгрупами);
- індивідуальні;
- планові;

- позапланові, тобто за ініціативою дітей [15, с.26].

Розглянемо структуру спостереження запропоновану науковцем Л. Озадовською. Відповідно до неї сам процес спостереження можна поділити на чотири цикли або етапи, кожен з них має на меті досягнути загальної мети методу спостереження.

1. Підготовчий етап. Його метою є виклик інтересу до об'єкта спостереження. Для реалізації мети на цьому етапі використовують коротку підготовчу бесіду, на якій з'ясовують наявні знання дітей про об'єкт спостереження, а що вони дізнаються вперше. Інколи дітям демонструють ілюстрацію або пропонують переглянути діафільм для підготовки до сприйняття об'єкту.

2. Початок спостереження. Його мета - підтримання інтересу до об'єкту спостереження, зосередження уваги дітей. Для цього в молодших групах застосовують несподіваність, сюрпризний момент появи об'єкту. На цьому етапі дітям вихователем ставиться мета спостереження, наприклад: "Підготуйтеся, зараз ми розглянемо кульбабу та ви дізнаєтесь багато цікавого про неї". Для груп старшого дошкільного віку, як правило, застосовують загадки, для зосередження та утримання уваги дітей [24].

3. Основний етап, він найдовший за часом. Під час початку необхідно декілька хвилин надати дітям для того, щоб вони могли мовчки сприйняти об'єкт, сформувані цілісний образ про нього. За допомогою слова вихователя можна спрямувати подальше сприймання об'єкта, наприклад: "Погляньте, який він прекрасний/гарний". Розглядаючи об'єкт далі відбувається аналізування його основних ознак, особливостей пристосування до навколишнього середовища та знаходження спільних ознак з іншими об'єктами, взаємозв'язків з ними та з людиною тощо. Результатом на цьому етапі є формування в дітей точних уявлень про спостережуваний об'єкт природи.

4. Заключний етап. Метою цього етапу є підбиття підсумків спостереження, закріплення в дітей нових отриманих знань. Під час цього етапу важливим є оцінювати пізнавальну активність дітей [24].

Важливим є те, що спостереження за будь-якими об'єктами природи не повинно бути стихійним, неупорядкованим. Після прийняття дітьми завдання, вихователь має керуватися певним планом, щоб домогтися більшої ефективності спостереження, комплексного виконання завдань ознайомлення дошкільників з природою.

Організовуючи спостереження за явищами неживої природи, як правило, використовують дану схему:

1. Оцінювання краси та своєрідності природного явища .
2. Визначення доступних розумінню дітей причин явища.
3. 3. Виділення значення явища для життя природи та людини [39, с. 128].

Організовуючи спостереження з об'єктами живої природи (рослин) як правило, використовують таку схему

1. Оцінювання естетичного вигляду рослини та особливостей її будови.
2. Виділення вимог рослини до умов життя.
3. 3. Визначення значення рослини для життя людини та природи.
4. Інтерпретування сприйнятого для дітей [39, с.130].

Організовуючи спостереження за тваринами проводять, як правило, за такою схемою:

1. Оцінювання естетичного вигляду та особливостей будови в залежності від способу життя тварини.
2. Визначення способу життя тварини (особливості умов існування та харчування, сезонні зміни в поведінці).
3. 3. З'ясування значення для природи та людини.
4. Інтерпретування сприйнятого для дітей [39, С.130-131].

Отже, дотримуючись даних схем проведення спостережень можна повніше та інформативніше виконати загальні завдання по ознайомленню дітей з довкіллям. Це значить сформулювати елементи наукових знань про природні зв'язки та закономірності , розвивати мислення та мовлення, вдосконалювати аналізатори, розвивати пізнавальні інтереси, формувати ціннісні орієнтації,

пізнати правила користування природою, а також розвивати естетичне сприймання природи.

Треба сказати, що спостереження за об'єктами чи явищами природи не може бути стихійним процесом, вихователь має заздалегідь підготуватися до спостереження. Вихователь готуючись до проведення спостереження має чітко уявити програму спостереження, тобто з'ясувати які розвивальні, навчальні та виховні завдання будуть реалізовані під час спостереження. Для пізнавальних завдань характерне формування конкретних уявлень щодо об'єктів природи та зв'язків між ними. Розвивальні завдання мають на меті розвиток психічних процесів, а виховні спрямовані на те, щоб сформувати в дітей позитивне ставлення до певних об'єктів чи явищ природи [18, с.36].

Як зазначає дослідниця Н. Ф. Мазурина, успіх у проведенні спостереження залежить від того, які умови будуть створені для його проведення.

Коли вихователь обирає місце проведення спостереження у природі, необхідним є добір такого об'єкту природи, щоб на його прикладі побачити та виявити ті особливі якості, на які слід звернути увагу. Наприклад, група дерев де найбільш чітко виділено ознаки осені. Окрім цього, необхідно продумати розміщенні дітей у тіні дерев, щоб діти не стомились швидко та не виснажились і не отримали негативних емоцій [18, с.38].

Під час проведення спостереження за мілкими тваринками у кімнаті необхідно підготувати об'єкт спостереження. Важливим є значення та слова, за допомогою яких вихователь називає дії тварин, вихователь підбирає їх правильно. Досить ретельним є підбір слів визначення естетичних властивостей об'єктів, щоб вони могли викликали у дітей емоції та почуття. Під час проведення спостережень доцільним є розміщення дітей так, щоб усім було добре видно об'єкт. Вихователеві слід обміркувати повністю хід спостереження та прийомів, які він використовуватиме для максимальної активізації пізнавальної діяльності дітей [18, С, 39-40]

Як вже зазначалося, спостереження у природі має велике значення для загального розвитку дитини. Під час спостереження в дитини відбувається

формування спостережливості та сукупності таких особистісних якостей та здібностей, які передбачають формування вміння передбачувати суттєві особливості навколишнього світу, коректно розпізнавати типові характеристики певних явищ, швидко зорієнтуватися в тій чи іншій ситуації.

К. Д. Ушинський вказував на важивість розвитку в дітей спостережливості, з цього приводу він зазначав, що якщо навчання має на меті розвиток розуму дитини, то воно повинне вправляти їх здатність до спостереження [33, с. 89].

Спостереженню як методу навчання належить значна роль під час пізнання природи дітьми, так як в його основі лежить чуттєве сприймання, яке має забезпечувати живий контакт дитини з реальними природними об'єктами. На цій основі відбувається формування в дітей реалістичних уявлень про природні об'єкти та зв'язки. Під спостереження підключається процес мислення в дітей, мета якого стимулювання пізнавального пошуку в дітей. Це, в свою чергу, сприяє формуванню зв'язків між набутими чуттєвими образами і вже наявними в дітей раніше, що допомагає дітям скласти власні судження.

Окрім цього, К. Д. Ушинський зазначав, що основою для розуміння суто людської мови є правильне логічне мислення, а правильна логіка мислення може виникнути тільки з правильних і точних спостережень [33, с.90].

Під час спостереження відбувається розвиток таких аналізаторів:

- зорових;
- слухових;
- дотикових;
- нюхових.

Окрім цього, під час спостереження дітьми засвоюються сенсорні еталони.

За допомогою спілкування дітей з об'єктами живої природи можна успішно вирішувати завдання екологічного виховання. В результаті цього діти засвоюють доступні для них залежності у природі, в них формуються ціннісні орієнтації, та діти ознайомлюються з правилами користування природою.

Досить велика роль належить спостереженням для формування в дітей любові до рідного краю, як однієї з основ національного дитячого садка. Саме спостереження закладає основу естетичного виховання та формує естетичні враження дітей. Корисними є спостереження і для фізичного розвитку дітей, так як частіше за все відбуваються вони у природі. Цей вид спостережень вважається досить складною пізнавальною діяльністю дітей дошкільного віку. [2, С.6-8].

Сучасні дослідження Г. І. Васильєвої, Н. І. Ветрової, Г. К. Матвєєвої, П. Г. Саморукової, довели, що спостережливість зароджується у дітей молодшого дошкільного віку під час продуктивної діяльності. Діти під час гри у пасочки в пісочнику можуть спостерігати як, одна з пасочок розсипається, тому що пісок сухий, тобто його взяли з сухого місця, а інша – не розсипається. Таким чином зосереджується увага дітей, це змушує дитину розмірковувати над тим, як досягти успіху, тобто зробити так, щоб пасочка не розсипалася [33, с. 92].

Метод спостереження тісно пов'язаний зі словом. За допомогою слова вихователя можна повідомити мету спостережень, керувати процесом розгляду природних об'єктів, а також, за допомогою слова можна зафіксувати результати спостереження. Для цього під час спостереження використовують бесіду, розповідь про побачене дітьми.

Розвиток спостереження не є спонтанним. Спостереження не може проходити без керівництва вихователя. Вихователь навчає дітей прийомам правильного обстеження об'єкту, виділення його істотних ознак та залежностей, порівняння, підведення до підсумків та узагальнень, формування відповідних ставлень до природних об'єктів. Під час дошкільного періоду відбуваються істотній зміни у цьому виді діяльності. Перші етапи характеризуються нездатністю дітей самостійно ставити мету спостереження. Дітям це допомагають зробити дорослі.

Для найлегшого сприймання мети дітьми треба сформулювати її під час практичного ознайомлення із об'єктами спостереження. З часом відбувається

розвиток сприймання і вміння ставити мету спостереження не пов'язуючи її з продуктивною діяльністю, а виділяти її як самостійну пізнавальну задачу. Основною мотивацією під час спостереження стає поява інтересу до отримання нових знань, а не просто потреба вирішити певне практичне завдання [28, с. 39].

Також змінюється і характер обстеження об'єктів чи предметів. Від контактного способу обстеження діти дошкільного віку переходять до дистантних, від дій практичного характеру з зіставлення предметів та визначенню їх характеристик до власне розумових дій. Дитина поступово оволодіває різними актуальними способами для сприймання об'єкту. Окрім цього, відбувається розвиток планомірності застосування різних способів сприймання. Спочатку дорослий розробляє план спостереження, а пізніше в дітей відбувається самостійне формування здатності не тільки до сприйняття готового плану, а й створення власного плану спостереження [28, с.40].

Зміни проходить також у співвідношеннях включених до спостереження інтелектуальних та сенсорних процесів. Прослідкувати це можна під час оволодіння дітьми нових видів спостережень. В них підсилюється значення мислительних процесів та інтерпретації сприйнятого дитиною.

Отже, метод спостереження має велике значення не тільки у пізнанні дітьми природи, а й у формуванні мовлення дітей, розвитку їх пізнавальних психічних процесів, і взагалі, особистості дошкільника. Окрім цього, за допомогою використання методу спостережень з бесідою вихователь може здійснювати контроль матеріалу, який засвоюють діти, уточнювати та пояснювати деякі стани та процеси під час спостереження.

Висновки до 1 розділу

Отже, у 1 розділі ми дослідили завдання та зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям. Згідно до цього, основними завданнями є:

- формування обстежувальних дій, засвоєння дітьми сенсорних еталонів;
- вирішення завдань розумового виховання в процесі ознайомлення дітей з природою:
- формування системи реалістичних знань про предмети і явища природи. Системність знань про природу як основа розумового розвитку;
- формування системи знань на рівні елементарних понять;
- формування наочно-образного, образного, мислення в процесі ознайомлення з природою;
- удосконалення аналізу і синтезу, розвиток операцій порівняння і класифікації, умінь дітей узагальнення;
- розвиток мовлення та пізнавальних інтересів дітей

Як можна побачити, завдання дуже різноманітні та охоплюють майже всі сфери розвитку та діяльності дитини. Охарактеризувавши методи та прийоми ознайомлення дітей з природою, ми з'ясували поняття методу та їх види, а також прийоми реалізації цих методів. В роботі метод розуміємо, як спосіб спільної діяльності дорослого та дитини, спрямований на досягнення певного навчально-виховного результату. В практиці педагоги використовують не один метод, а поєднують їх між собою для досягнення максимально ефективного сприйняття матеріалу дітьми.

У 1 розділі ми описали сучасні підходи до визначення поняття методу спостереження, з'ясували його значення у процесі ознайомлення дітей з довкіллям, його функції та особливості організації.

Згідно з цим, метод спостереження у роботі розглядаємо, як активну форму пізнання навколишнього світу, що має на меті нагромадження фактів, початкових уявлень про об'єкти і явища, внаслідок чого воно може розглядатися як психічний процес, як пізнавальна діяльність і як метод навчання.

Отже, ми дійшли висновку, що методу спостереження відводиться особлива роль у пізнанні дітьми природи, оскільки він базується на чуттєвому сприйманні та забезпечує живий контакт дітей з реальними об'єктами природи, в результаті чого у дітей формуються реалістичні уявлення про об'єкти природи та зв'язки між ними.

РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ УМОВ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ПРИРОДОЮ

2.1. Впровадження прийомів активізації та мотивації пізнавальної діяльності дітей у процесі спостереження за природою в ЗДО

Організація діяльності дітей на заняттях в ЗДО має підпорядковуватись загальним віковим та психологічним особливостям дітей. Діти дошкільного віку сприймають матеріал не так, як старші діти, окрім того, в дошкільному віці провідною діяльністю є гра, тому на заняттях матеріал повинен подаватися за допомогою ігор, щоб зацікавлювати дітей.

Місце ігор в ознайомленні дітей з природою

Видатний педагог К. Д. Ушинський звертав увагу на те, що серйозне навчання необхідно зробити цікавим. Він вважав що це одне з найважливіших завдань процесу навчання. Для ознайомлення з природою, як правило, використовують різноманітні ігри [14, с.3].

Грою є основна діяльність дитини дошкільного віку. Граючись, дитина задовольняє свої основні потреби. Гра може викликати в дитини відчуття задоволення, підвищити емоційний стан та тонус, сприяти формуванню уявлень щодо об'єктів природи, якостей природи та допомагають виховати позитивні ставлення до природи [14, С. 5-8].

Психолог Л. А. Венгер звертає увагу на таку особливість ігор, як набуття практичного досвіду через них. Оскільки те, чому навчились діти граючись вони засвоюють набагато краще, ніж те, про що вони спостерігали або їм розповіли дорослі [14, с.11].

На етапі закріплення, систематизації та узагальнення знань про природу також дуже важливою є роль ігор, зокрема дидактичних. Дослідниця О. П. Янківська доводить, що використовувати дидактичні ігри природничого змісту можна тільки за дотримання таких умов:

- відповідна належна підготовка дітей;
- проведення гри в певній послідовності.

Як результат, в дітей формуються міцні знання, діти можуть систематизувати їх і узагальнити, а також під час таких дидактичних ігор розвивається мовлення та мислення дітей [25, с.231].

Вирішенню завдань з ознайомлення дітей з природою в дитячому закладі застосовують такі види ігор:

- творчі ігри;
- будівельно-конструктивні;
- рольові ігри;
- дидактичні ігри;
- рухливі ігри;

Будівельно-конструктивні ігри провordiaть з використанням природнього матеріалу. Це може бути пісок, вода, сніг, глина, льод, плоди, листя тощо. Такі матеріали є найпопулярнішими для дитячих ігор у будь-якій віковій групі. Зазвичай такі ігри залежать від сезону. Будівельно-конструктивні ігри провordiaть з використанням природнього матеріалу дуже важливі під час ознайомлення з природою, так як у процесі такої гри відбувається ознайомлення з природними властивостями матеріалу та способами їх використання. В процесі таких ігор відбувається розвитку уваги, вмінь зосереджувати свою увагу, співвідносити свої дії з діями інших, доводити розпочате до завершення, узгоджувати свою роботу [27, с.345].

Ігри з піском та водою. Для них характерне створення спеціальних умов гри. Дітям молодшого дошкільного віку необхідно мати два-три ящики з піском оснащені бортиками (іноді в ЗДО можна побачити автомобільні шини в якості ящиків). Схильність до наслідування спричинила появу даної вимоги, так як діти в цьому віці висувають бажання займатись одночасно тим же, чим інші діти.

В таких пісочниках діти пізнають властивості матеріалів природи, пересипають сухий пісок, ліплять з вологого піску кульки та пиріжки тощо.

Ігри з водою в молодшій групі. Для них використовують переносні басейни з пластику або ванночки з пластмаси, на яких є підставки характерні для рівня зросту дітей. Для того, щоб пізнати властивості різних предметів, що можуть плавати і тонути у воді, дітям дають різні види іграшок:

- дерев'яні;
- залізні;
- поліетиленові;
- ляльки;
- пляшки і т.д.

Пляшки діти використовують для набирання та виливання з них води, ляльок купають у воді тощо [27, С.345-346].

Дітям старшого дошкільного віку можна створити струмок. Струмок, як правило, починається з маленького басейну залитого цементом і проходить з тильної сторони тіньових навісів, схожий на неглибокий цементований жолоб.

За допомогою вихователя старші дошкільники виготовляють паперові човники, човники з кори або шкарлупи від яєць та прикрашають їх самостійно. Вихователь може змайструвати примітивну греблю та показати вихованцям дію водяного млина. В другій половині дня, якщо тепла погода, воду зі струмочка використовують, щоб полити рослини [27, с.346].

В зимовий період для дітей можна організувати ігри з льодом та снігом. Для дітей молодшого дошкільного віку вихователь, наприклад, будує невелику гірку зі снігу, прикрашає її разом з дітьми та пропонує дітям покатати на ній ляльок або іграшки. Вихователь може виліпити зі снігу малюнки, грибочки під деревами, а діти їх зацікавлено роздивляються.

Для цього вихователь може винести пластмасове відерце та миску. Діти допомагають наповнити відро снігом, притоптати його і після цього, перевертають його, утворюючи ніжку грибочка. Аналогічним способом

наповнюють миску снігом та роблять шапку гриба. Для прикрашання можна використати яскраву фарбу та розфарбувати грибочок для отримання казкового настрою та вигляду на ділянці закладу [27, с.347].

Для середньої та старшої групи, як правило, завдання стають більш складними. Окрім простих фігур з снігу (сніговика, грибочка), дітям можна запропонувати побудувати фігурку звіра, фортецю тощо. За допомогою показу вихователем прийомів, таких як вирізування цеглини, скачування і т.д. діти долучаються до виконання завдання.

В осінній час вихователь заохочує дітей до гри з соломою, плодами, листям і т ін. За допомогою демонстрації вихователь може навчити виготовляти ляльку з соломи або бичка. З каштанів та жолудів можна також виготовити велику кількість різних фігурок звірів та ляльок.

Творчі рольові ігри. Цей вид ігор використовується для закріплення знань про природу. Для того, щоб успішно провести такі ігри необхідно насичити дітей потрібними враженнями, надавати їм постійн допомогу у розгортанні сюжету, а також спрямовувати їхню діяльність [27, с.326].

Дидактична гра в під час ознайомлення з природою

До основних функцій дидактичних ігор у процесі ознайомлення з природою належать:

1. Закріплення знань про природу.
2. Діагностика наявних знань у дітей про природу.
3. Формування знань про природу.

Слід зазначити, що дидактичні ігри з природи проводять у обмеженій кількості. Це залежить від їхньої специфіки, яка полягає у тому, що вони проводяться тільки при наявності вже певних знань в дітей. В дидактичних іграх діти використовують наявні знання та закріплюють їх.

Під час дидактичних ігор відбувається виховання вміння уважно слухати та давати авідповідь на запитання, розв'язувати поставлені завдання самостійно, думати, пригадувати щось знайоме, виконувати правила гри, Дидактичні ігри досить часто використовують у звичайному повсякденному житті, особливо

настільно-друковані ігри, якими діти можуть вільно користуватися за їх бажанням, а також і на заняттях. У старшому дошкільному віці дидактичні ігри найчастіше використовуються у поєднанні з іншими методами, наприклад із спостереженнями.

Під час ознайомлення дітей з природою використовують дані види дидактичних ігор:

1. З картинками та настільно-друковані.
2. З природнім матеріалом.
3. З іграшками.
4. Словесні дидактичні ігри [27, С.360-363].

Дидактичні ігри з природним матеріалом. Для цих ігор характерне оперування реальними об'єктами природи:

- овочі;
- фрукти;
- квіти;
- листя тощо.

Як наслідок в дітей відбувається формування реалістичних уявлень про природні об'єкти.

Видатний педагог Т. І. Поніманська вважає, що дидактичні ігри з картинками допомагають вирішити навчальні завдання на занятті. В роботі з дітьми досить часто використовують настільно-друковані ігри такі як «Квіти», «Свійські тварини», «Зоологічне лото» тощо.

Більшість таких ігор вибудовується за принципом лото. Під час них вихователь роздає дітям картки великого розміру, а сам має маленькі картки. Після цього вихователь дає завдання дітям на швидкість, хто швидше накріє великі картки той і виграв. окрім цього, дітям необхідно назвати тварину або рослину та співвіднести її відповідно до своєї картки [27, с.360].

Дидактичні ігри з використанням іграшок. Як правило їх використовують в молодшій групі для того, щоб закріпити назви тварин або їхніх характерних

особливостей, голосів чи ознак. Часто використовують таку гру як «Чарівна торбинка». В ході цієї гри вихователь приносить в групу яскраву та гарну торбинку, яка містить в собі різноманітні іграшки. Перед дітьми ставиться завдання розказати віршик або загадку про ту іграшку, яку вийме з торбинки дитина. Діти дістають іграшку та називають її, після цього показують окремі частини тіла, розповідають загадки та віршики, імітують звуки тощо.

Словесні дидактичні ігри. Такі ігри використовують досить широко. Їх проводять з метою навчити дітей класифікувати об'єкти, закріплювати знання про певні природні явища чи об'єкти, виділити в них істотні особливості, доводити свою думку та узагальнювати сприйнятий матеріал [27, с.364].

Отже, дидактичні ігри мають на меті сприяти підвищенню ефективності навчання дітей у дитячому садку, кращій підготовці до навчання в школі. Окрім цього різні види ігор можна проводити під час організації спостереження на занятті. Вихователь повинен керувати сприйняттям дітей матеріалу у процесі спостереження.

Основний методичний прийом для того, щоб керувати сприйманням дітей під час проведення спостереження є запитання. Найважливішим моментом підготовки до спостереження є продумування та формулювання конкретних запитань до дітей. Запитання мають містити в собі чітку думку, бути зрозумілими та доступними для дітей, а також враховувати їхній попередній досвід. Характер запитань має бути таким, щоб спонукати дітей активно сприймати та засвоювати новий матеріал, а також максимально активізувати роботу дітей. Зауважимо, що складність запитань та їх характер залежить виключно від віку дітей [39, с.141].

Треба зазначити, що у молодших групах, вихователь має спрямовувати свої запитання виключно на те, щоб визначити властивості та якості об'єктів, тобто запитання репродуктивного характеру. Наприклад: Що їсть? Що робить? Якого кольору хутро? тощо. Обмеженими ще є запитання для визначення залежності між явищами.

В старших групах запитання такого характеру трапляються частіше. Під час спостереження можна також застосовувати прийом розповіді, окрім пояснення. Розповідати вихователь може про те, чого безпосередньо побачити дитина не може [39, с.142].

Важлими значенням під час керівництва спостереженнями є порівняння. Порівняння спрямоване на формування більш чітких уявлень в дітей про певні об'єкти природи.

Дослідниця К. І. Золотова визначила, що під час всіх етапів пізнання необхідно використовувати порівняння для забезпечення формування точніших та повніших уявлень про об'єкт чи предмет. Вихователь має вчити дітей порівнянню різних явищ. Важливим для цього є постановка пізнавального завдання перед дітьми. Завдання будується таким чинном, щоб вирішити його було неможливо не використовуючи порівняння. Використовують такі словесні композиції: «чим відрізняється...», «що спільного...» тощо [13].

У проведенні спостережень використовуються також різні ігрові прийоми, окрім самих ігор. Вони збільшують інтерес до спостережень, роблять сам процес спостереження за об'єктами природи більш доступним і цікавим для дітей. Використання їх є важливим у молодших групах для того, щоб краще засвоїти матеріал, довше утримувати увагу [21].

Для старших груп дошкільних закладів рідше використовують дані прийоми, тому що утримати увагу дітей під час спостережень можна лише використовуючи нговизну та пізнавальну насиченість. В цих групах ігрові прийоми використовують такі, що побудовані на засадах змагальної діяльності. Наприклад, «Хто перший знайде липц серед дерев?», «Хто першим зможе помітити пуп'янок чи квітку?», «Хто назве більшу кількість ознак певного предмета/об'єкта?»

Треба зазначити, що важливе значення під час проведення спостережень належить художньому слову. Слово вихователя покликане загострити чуттєве сприйняття матеріалу, сприяти створенню яскравіших образів, викликати відповідний позитивний настрій в дітей.

Наприклад, коли відлітають журавлі, вихователь читає вірш про журавлів і діти спростерігають це явище у супроводі вірша, з якого дізнаються детальнішу інформацію щодо процесу відлітання журавлів, а також створюється відповідна атмосфера. Можна використати такий вірш М. Познанської «Журавлі»:

Журавлі летять, курличуть,
Шлють останнє «прощавай»,
Літечко з собою кличуть,
Забирають в теплий край [7, с.114].

В. О. Сухомлинський наголошував на тому, що використання в процесі спостережень фольклору робить спостереження більш конкретними та чіткими, наголошують на особливостях об'єкта спостереження.

До елементів фольклору відносять:

- загадки;
- прикмети;
- легенди;
- прислів'я;
- приказки і т.д.

Прислів'я та приказки в даному випадку покликані підкреслити характерні спостережуваного предмета: «Ніс довгий, а голос дзвінкий (комар)» [36].

Практичні завдання також використовують під час спостережень, але рідше. Коли діти виходять на прогулянку, вихователь дає завдання дітям прослідкувати за поведінкою мурашок та розказати, що вони несуть до мурашника. Даний прийом спонукає дітей до пошуку запитань, які виникають [15, с. 93].

Для успішного проведення спостереження важливою умовою є необхідність включити в обстеження об'єкту спостереження аналізаторів. Якщо у процесі сприймання братиме участь більше органів чуття, то уявлення про предмет спостереження буде значно яскравішим та повнішим. Дитини

необхідно дати можливість відчути предмет, понюхати його, доторкнутись до нього, послухати його тощо, а не тільки побачити [18, с.43].

В педагогіці існує твердження, що спостереження треба проводити за допомогою емоцій, а також застосовувати мовленнєві звороти, яскраві та красиві порівняння, наприклад «горобчики, у светри сірі неначе вдяглися», «полгяльте, яка синичка в нас нарядна, в неї ужовта сорочка, чорна краватка».

Під час спостереження вихователь має показувати власне ставлення до природних об'єктів, а діти мають його відчути. Наприклад, кожного разу, звертаючи увагу на появу джмеля біля квітки, вихователь має знайти такі слова, які б зацікавили дітей: «Погляньте діти, хто це прилетів до нас у своїй піхнастій чудовій шубці. Ану-ж пошукай, джмелику, що діти приготували для тебе на обід» [18, с. 44].

Використання ілюстрацій під час спостереження, як прийом мотивації пізнавальної активності дітей

Потреба використовувати ілюстративні матеріали у процесі ознайомлення з природою зумовлене особливістю сприймання дітей дошкільного віку, ілюстративний матеріал є для них привабливим та характерним для формування образного мислення.

На думку Н. О. Пустоцької, розглядання ілюстрацій або картин має допомогти вирішити завдання уточнення та закріплення знань про об'єкти природи та збагачувати наявні знання дітей. Наприклад, спостереження в природі за комахами, не кожного разу дозволяють роздивитись деталі комах, так як вони мають невеликий розмір та бувають досить полохливими.

Сприймати статичне зображення таблиці чи картини може створити умови для того, щоб уточнити враження дітей від спостереженого раніше. Значна роль у збагаченні наявних дитячих вражень про природні об'єкти належить розгляданню ілюстрацій. Тварин на ілюстраціях подають в оточенні природи. Це дозволяє показати зв'язки дітям творин з умовами існування [31, с. 24].

Дослідниці наголошує на тому, що ілюстрації можна використовувати як засіб для формування уявлень про природу в таких випадках, коли в реальному

вигляді дітям показати природні об'єкти неможливо. Такий засіб є чудовим спонукачем до розмови навіть мовчазних дітей. Ілюстрації немов би наближують дітей до об'єкту природи і навпаки, тим самим роблять його більш зрозумілим та спонукають дошкільників до мовної активності. Окрім цього, ілюстративний матеріал має важливе значення під час естетичного виховання дітей, а також для формування дбайливого та гуманного ставлення до природи та об'єктів природи.

З ілюстраціями дітей знайомлять на заняттях та у повсякденному житті. Для проведення розгляду ілюстративного матеріалу необхідно враховувати наявність великого інтересу в дітей до картинок, особливо до зображень різних тварин. Проводити розгляд таких картинок з дітьми необхідно в індивідуальному порядку, або невеликими групками дітей зранку, або ввечері на прогулянці.

Даний вид діяльності може виступати як засіб для перевірки наявних знань дітей або збагачення їх та узагальнення, а також для розвитку мовлення. Діти, в яких яскраво виражений пізнавальний інтерес до природи дуже сильно виявляють бажання до розглядання ілюстрацій. Згідно з цим, доцільно проводити з ними індивідуальну роботу з розгляду картинок, вона сприятиме їхньому подальшому розвитку.

Розглядання книжкових ілюстрацій. Цей вид розглядання можна проводити декількома способами. Дітям можна дати до розгляду ілюстрацію перед читанням твору, для створення зорового образу в дітей про ті предмети та явища, про які буде розповідатись в творі. Як правило, ілюстрації показують під час прочитання творів або книги. Окрім цього, ілюстрації також можна розглядати під час бесіди за змістом прочитаного твору [31, С.25-26].

Аналізуючи педагогічну літературу, можемо зробити висновок, що під час роботи з дітьми першої молодшої групи та раннього віку доцільнішим є використання предметних картинок та ілюстрацій із зображенням декількох об'єктів. Розглядання таких ілюстрацій можна провести на занятті, а також, у

повсякденному житті. Основною метою їх є навчання дітей пізнати зображені на картинці об'єкти чи предмети на правильно їх називати.

Друга молодша група характеризується використанням ілюстрації для конкретизації та уточнення наявних в дітей уявлень, для закріплення знань. Наприклад, після того, як діти провели спостереження за котиком, вони розглядають картину «Кішка та кошенята». При цьому вихователь навчає дітей:

- впізнати тваринку;
- назвати її характерні особливості та ознаки (колір шерсті, розмір тощо);
- назвати частини її тіла (вуха, лапи, очі, хвіст тощо);
- назвати певні дії тварини (грає, стрибає, спить тощо) [28, с.42].

Для середньої групи характерним є розглядання картин для розширення знань дітей. З вихованцями можна розглядати такі картини:

- «Вовк»;
- «Кролики»;
- «Їжак»
- «Качки і гуси»;
- «Білка» тощо.

Цим самим можна не тільки підвести дітей до набуття безпосереднього досвіду, а й вивести за його межі. Окрім цього, розгляд картин та ілюстрацій використовують також для узагальнення та систематизації дитячих знань [28, с.65].

Для старших груп використовують картини для того, щоб уточнити певні уявлення в дітей, сформувані поняття під час бесід за картинами. Для того, щоб систематизувати знання дітей використовують прийом порівняння. При підготовці до заняття вихователь добирає серію картин, наприклад, про комах:

- «Сонечко»
- «Білан жилкуватий»
- «Бабка» тощо.

На початку вихователь організовує розглядання картин, потім використовує прийом порівняння та виділяє разом з дітьми спільне та відмінне у рисах комах та їхній будові. Після чого, діти роблять висновок про те, що всі комахи мають шість лап, в них є крила, голова, черевце та вусики [28, с.91].

Отже, найголовнішим є піклування про створення правильних уявлень в дітей про природні об'єкти шляхом використання методів, які можуть забезпечити безпосередній контакт з об'єктами природи в реальності, а збагачувати та уточнювати знання дітей необхідно при використанні ілюстративного матеріалу.

2.2. Аналіз сучасної практики використання спостережень під час занять у дошкільному закладі

Проведення спостереження у ЗДО під час занять є досить складним процесом. Як попередньо зазначалося, спостереження проводиться за певною структурою, яка складається з чотирьох етапів:

- підготовчого;
- початку спостереження;
- основного;
- заключного.

Окрім цього, важливою є попередня підготовка вихователя до проведення спостереження.

Так, О. Якубчик, вихователь ЗДО (ясла-садок) №34 «Колосок» м. Рівне, у своїй практиці проводить спостереження з теми: «Ластівки-трудівники» таким чином:

Вихователь. Сьогодні ми завітаємо в гості до аленької, але дуже хазяйновитої і співучої пташки. Ви дізнаєтесь, до якої, коли відгадаєте загадку:

*Маленька, чорненька, співає, щебече,
Під стріхою з глини зліпила гніздечко,
Роздвоєний хвостик, як ножички, має.*

Що це за пташина? Хто пташку цю знає?

***Вихователь.** Так, діти, це ластівка. Де ластівки влаштовують свої гнізда? Як ви гадаєте, чому саме такі місця обирають птахи? (Відповіді дітей). Поблизу нашого дитсадочка також оселилися ластівки. Подивимося, як живуть ці птахи. (Діти підходять до ластів'ячого гнізда. Вихователь нагадує, як потрібно спостерігати за птахами. Просить не галасувати, щоб не сполохати їх) [39].*

Можемо відзначити, що вихователь починає спостереження із загадки, чим викликає у дітей інтерес до об'єкта спостереження. Після цього вихователь проводить невелику бесіду, що є характерним для підготовчого етапу спостереження. Після проведення бесіди, вихователь, згідно II етапу, звертає увагу на сам об'єкт спостереження, читає вірш про ластівку та пропонує розучити його дітям.

Наступним етапом педагог пропонує дітям поспостерігати за поведінкою ластівок біля гнізда, що є характерним для III етапу проведення спостереження. Діти коментують побачене.

Після спостереження за поведінкою птахів, вихователь проводить невеличку бесіду, в ході якої запитує дітей: Чи дбайливі батьки ластівки? Чому? Чим вони годують своїх малюків? Метою цієї бесіди є підведення підсумків, закріплення тих нових знань, яких набули діти в процесі спостереження, що характеризує заключний етап проведення спостереження.

Треба сказати, що спостереження вихователем організовано методично правильно, але його особливість полягає у тому, що після заключного етапу вихователь пропонує виконати творче завдання, у якому дітям необхідно описати ластівку за зразком: у ластівок чорна спинка, голівка та крильця, білий животик, роздвоєний хвостик, дзьоб маленький, лапки з гострими кігтками тощо.

Слід зазначити, що метою використання творчого завдання на цьому етапі є підвищення інтересу дітей до процесу спостереження та закріплення вивченого матеріалу під час спостереження.

Після творчого завдання вихователь проводить рухиву гру «Ластівки-будівельники», під час якої діти на майданчику об'єднуються у дві команди. Кожній команді вихователь дає однакову кількість кубиків, з яких діти мають збудувати «ластів'ячі» гніздечка, виклавши їх по колу.

Загалом заняття О. Якубчик проведено методично правильно та цікаво для дітей.

У свою чергу, вихователь-методист ЗДО (ясла-садок) «Калинка» № 18 м. Кам'янець-Подільський, А. Майданюк, у своїй педагогічній практиці проводить спостереження з теми «Травнева краса – користь та краса!» так:

Вихователь. *Діти, чи помітили ви дещо незвичайне, те, чого немає вдень? (Відповіді дітей). Чому трава й квіти вкриті крапельками води, хоча дощу не було? Як називається це явище природи? (Роса). А де й коли ще можна побачити росу? (Відповіді дітей). Педагог пропонує комусь із дітей розповісти вірш про росу.*

Вихователь. *А чи тримається роса впродовж усього дня? Як ви гадаєте, що з нею відбувається? (Відповіді дітей). Тільки-но пригріє ясне сонечко, як роса випаровується. Тому про росу кажуть: «Вночі спить на землі, а вранці тікає». Поміркуймо, як утворюється роса. (Міркування дітей)*

Дослід «Роса на склянці».

Слухання оповідання «Краплина роси»

Бесіда «Чому роса корисна?»

Вихователь. *Як гадаєте, чому роса така корисна? (Припущення дітей) По-перше, вона дуже чиста. На брудних листочках вона не тримається – скочується разом з пилом. По-друге, роса бере силу з рослин, вбираючи корисні речовини, які у них містяться.*

Розучування скоромовок про росу. [19].

Зазначимо, що вихователь починає спостереження з невеликої бесіди, з метою з'ясування того, що діти вже знають про об'єкт спостереження, а що дізнаються нового, що є характерним для початкового етапу спостереження. Після бесіди, вихователь пропонує комусь з дітей розповісти вірш про росу, чим підвищує

інтерес до об'єкта спостереження та запитує в дітей як утворюється роса, чим збуджує дітей до міркувань.

Для підведення підсумків спостереження за природою вихователь використовує порівняльну таблицю табл.2.1.

	Влітку	Восени
Сонце	Високо	Нижче, ніж влітку
Тривалість дня	Довга	Коротша, ніж влітку
Температура	Тепло, <u>спекотно</u>	Похолодання
Опади	Зливи	
<u>Грунт</u> , водойми	Прогріваються	
Рослини	Цвітуть, Утворюються плоди	Пожовтіли трави, змінюють забарвлення листя дерев і кушів, листопад
Тварини	Розмножуються, вигодовують потомство	Комахи зникають, осінні перельоти птахів, утворення <u>підшерстки</u> у звірів, заготівля кормів

Таблиця 2.1.

Треба звернути увагу, що спостереження вихователем організовано методично правильно, але його особливість полягає у тому, що між підготовчим етапом та початком спостереження вихователь пропонує дітям поміркувати як саме утворюється роса, після чого проводить дослід, тобто

поєднує спостереження з дослідницькою діяльністю, що значно підвищує ефективність засвоєння матеріалу для дітей.

Для проведення досліду вихователь приносить склянку з холодною водою, яка стояла у холодильнику. У теплі на зовнішній стінці склянки поступово з'являються маленькі крапельки води. У цей час вихователь звертає увагу дітей, що так само і утворюється роса у природі. Саме під час проведення досліду діти і спостерігають за об'єктом спостереження – рососою, що є характерним для III етапу спостереження – основного.

Після досліду вихователь читає оповідання про краплину роси та проводить коротку бесіду про користь роси, розучує скоромовки з дітьми про росу.

Отже, з досвіду сучасних педагогів-практиків можемо побачити, що вихователі в обох випадках проводили спостереження методично правильно, але додавали до звичайних спостережень цікаві методичні прийоми. За допомогою них, матеріал дітьми засвоюється краще та спостереження проходить дуже цікаво.

2.3. Умови ефективної організації спостереження під час занять з ознайомлення дітей з довкіллям

Організація спостережень під час занять з ознайомлення дошкільників з довкіллям в ЗДО передбачає врахуванням вихователем структури спостереження, яка складається з таких етапів:

I етап – підготовчий.

II етап – початок спостереження.

III етап – основний, найтриваліший за часом.

IV етап – заключний.

Окрім цього, для ефективного проведення спостереження, вихователю необхідно провести попередню роботу та визначити вид спостереження, яке він буде проводити.

Нагадаємо, що спостереження в природі, які проводяться з дітьми дошкільного віку, класифікуються залежно від:

- тривалості (епізодичні, або короткочасні, і тривалі спостереження за розвитком, змінами об'єктів);
- дидактичної мети (первинні, повторні, заключні, порівняльні);
- способу організації (колективні та індивідуальні, планові і позапланові)

Згідно з цим, під час розробки конспекту заняття для дітей другої молодшої групи зі спостереженням за квітами на ділянці ЗДО з теми «У квітнику», ми брали до уваги все вище назване, щоб розробити конспект заняття максимально ефективним для засвоєння дітьми даної вікової групи.

Навчальною метою заняття є:

1. Розширення уявлень дітей про рослини, основні частини рослини – стебло, листя, квітка.
2. Складання квітки з частин.
3. Закріплення навичок вживання іменників із прийменниками.
4. Формування уміння описувати квітку за допомогою запитань вихователя, розповідати невеликі вірші.

Розвивальною метою є:

1. Розвиток зв'язного мовлення.
2. Розвиток уваги.
3. Розвиток логічного мислення дітей.

В свою чергу, ***виховною метою є*** – виховання любові до природи, охайності.

Кожного ранку вихователь звертає увагу на календар погоди, який розташовано у кімнаті. Приклад календарю спостережень за природою наведено в рис.2.1.

Рис.2.1. Календар спостережень за природою

Заняття починається з привітання та оголошення теми заняття. Під час цього етапу, вихователь пропонує звернути увагу дітей на квітник і проводить з ними невелику бесіду, чим викликає у дітей інтерес до об'єкта спостереження та з'ясовує, що діти вже знають про об'єкт спостереження, а що дізнаються нового, – це є характерним для підготовчого етапу спостереження.

Зазначимо, що окрем календарю спостережень, можна використовувати на занятті також календар спостережень та праці. Приклад наведено в рис.2.2.

Рис. 2.2. Календар природи та праці

Особливим є те, що після підготовчого етапу і перед початком спостереження ми рекомендуємо провести дидактичну гру «Склади квітку», під час якої вихователь має дістати частини квітів з кошика та розкласти їх на траві, а діти по черзі повинні підходити, складати і називати ті квіти, які вони склали.

Цей прийом доцільно використовувати у нашому конспекті заняття, з метою повторення дітьми будови та назв квітів. Після цього ми пропонуємо провести саме спостереження за квітами та міні-бесіду, спрямовану на аналіз особливостей об'єктів спостереження, тобто пов'язати між собою основний та заключний етапи.

Спостереження за квітами проводиться для подальшого запису до календаря спостережень за квітами. Приклад наведено у табл.2.2. «Спостереження за квітами».

№ п / п	Назва рослини (вид рослини)	Початок масового висаджування або сіва	Поява ростків або сходів	Поява бутонів	Початок цвітіння поодиноких рослин	Тривалість цвітіння окремої квітки		Висота розгашування останньої кількості квіток	Кінець масового цвітіння	Повне відцвітання	Декоративне значення і оцінка (бал)	Достигання плодів і насіння	Початок і кінець повторного цвітіння	Збирання насіння і підземних частин квітів	Примітки
						Початок	Кінець								
1															
2															
3															
4															
5															
6															
7															
8															
9															

Таблиця 2.2.

Однак, цим в нашому конспекті, заняття не завершується. Після спостереження ми рекомендуємо провести вправу «Чи знаєте ви віршик», під час якої діти декламують вірші про квіти, які вивчили попередньо. Саме це стосується попередньої роботи вихователя, тобто до заняття вихователь заздалегідь дає дітям завдання вивчити вірші про квіти.

Після того, як діти послухали один одного, вихователь проонує дітям перетворитись на квіти та розказати, хто на яку квітку перетворився. Під час цієї вправи відбувається розвиток мовлення дітей, тому можемо назвати наше заняття також інтегрованим з розвитком мовлення.

До завершення заняття проводиться гра «Зберемо букет», під час якої діти мають знайти та зібрати однакові квіти у букети, таким чином в них формуються уміння класифікувати об'єкти за певними ознаками.

Під час заключної частини заняття ми пропонуємо провести підсумкову бесіду з дітьми, з метою рефлексії.

Отже, оскільки найчастіше в дошкільних закладах освіти заняття по ознайомленню дітей з природою проводяться інтегровані, поданий нами конспект заняття саме інтегрованого типу, тому що такі заняття відтворюють освітній процес не окремо, а в єдності з іншими дисциплінами. Запропонований нами конспект заняття містить метод спостереження, ігрові та дидактичні ігри й прийоми для активізації пізнавальної активності дітей другої молодшої групи.

Проведення заняття за розробленим нами конспектом передбачає:

- ретельне вивчення теоретичного та практичного матеріалу стосовно організації методу спостереження;
- попереднє визначення вчителем обсягу матеріалу, що буде опрацьовуватись під час заняття;
- визначення об'єктів спостереження;
- попередня робота з дітьми: роздача віршів для вивчення;
- підготовку засобів наочності та технічних засобів;
- підбір фактичного матеріалу для досягнення мети даного заняття.

Особливість поданого нами конспекту заняття полягає в тому, що готуючи це заняття вихователь має передбачити таке навантаження для дітей, щоб врахувати рівень їх пізнавальних можливостей, залучити до діяльності всіх дітей та дати їм настільки різноманітні завдання та прийоми, щоб запобігти відставанню слабких дітей і водночас не стримувати темпу зростання рівня розумових здібностей сильних.

Ми намагались побудувати конспекти занять таким чином, щоб усі без винятку діти засвоїли поданий їм матеріал та не втратили зацікавленості до кінця заняття.

Отже, під час проведення заняття, діти були дуже активними, за рахунок того, що діяльність постійно змінювалася, чергувалися різні види методів та

приймів. Можемо сказати, що дане заняття з ознайомлення з довкіллям є максимально ефективним для дітей другої молодшої групи.

Усі спостереження, які проводяться в групі необхідно заносити до календаря спостережень.

Приклад календаря спостережень за погодою зображено у вигляді табл.2.1.

Календар спостережень за природою				
березень				
Дата	Стан неба	Температура повітря	Вітер	Опади
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				

Таблиця 2.1.

Висновки до 2 розділу

Під час 2 розділу ми проаналізували впровадження різних прийомів активізації та мотивації пізнавальної діяльності дітей у процесі спостереження за природою в ЗДО. Під час організації спостереження педагоги використовують різні прийоми активізації та мотивації пізнавальної діяльності дітей, серед них: різні види ігор, ілюстрації, практичні завдання, фольклор тощо. З цього приводу у дослідженнях О. П. Янківської було доведено, що використання дидактичних ігор природничого змісту під час спостережень дає змогу формувати у дітей міцні знання, систематизувати їх, розвивати мислення дітей.

Отже, ігри сприяють підвищенню ефективності навчання дітей у дитячому садку, кращій підготовці до навчання в школі.

Вивчивши проблему ефективної організації спостереження під час дітей ознайомлення дошкільників з природою та проаналізували досвід сучасних педагогів-практиків. Охарактеризували те, яким чином вони організують спостереження у своїй педагогічній практиці. Проаналізовані нами конспекти занять сучасних педагогів-практиків містять у собі багато різних прийомів активізації та мотивації пізнавальної діяльності дітей, а саме: творчі ігри, загадки, різноманітні бесіди, розповіді тощо. На основі досвіду сучасних педагогів, ми розробили конспект заняття з ознайомлення з довкіллям для другої молодшої групи «Капітошка» №12 ЗДО (ясла-садок) «Калинка» №14 м. Кропивницького.

Особливість розробленого нами конспекту заняття полягає в тому, що готуючи це заняття вихователь має передбачити таке навантаження для дітей, щоб врахувати рівень їх пізнавальних можливостей, залучити до діяльності всіх дітей та дати їм настільки різноманітні завдання, щоб запобігти відставанню слабких дітей і водночас не стримувати темпу зростання рівня розумових здібностей сильних. Ми намагались побудувати конспект заняття таким чином,

щоб усі без винятку діти засвоїли поданий їм матеріал та не втратили зацікавленості до кінця заняття.

Отже, для ефективної організації спостереження за природою у ЗДО, вихователю необхідно провести підготовчу роботу, підібрати об'єкти спостереження, а найголовніше, правильно підібрати прийоми активізації та мотивації пізнавальної діяльності, що забезпечують безпосередній контакт з реальними об'єктами природи, а збагачення, уточнення і закріплення знань.

ВИСНОВКИ

Отже, дана бакалаврська робота є дійсно актуальною, тому що довкілля здійснює найбільший вплив на формування особистості дитини, адже – це все те, що оточує дитину, це середовище життя, з яким кожна жива істота пов'язана обміном речовин, енергії, інформації. При цьому діти дошкільного віку повинні не тільки знати, що їх оточує, але і вміти спостерігати за цим. Завдання вихователя під час ознайомлення дітей з природою – навчити спостерігати, оберігати і любити природу.

Під час кваліфікаційної роботи ми:

1) Дослідили завдання та зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям.

Згідно до цього, основними завданнями ознайомлення дошкільників з довкіллям є:

- формування обстежувальних дій, засвоєння дітьми сенсорних еталонів;
- вирішення завдань розумового виховання в процесі ознайомлення дітей з природою:
- формування системи реалістичних знань про предмети і явища природи. Системність знань про природу як основа розумового розвитку;
- формування системи знань на рівні елементарних понять;
- формування наочно-образного, образного, мислення в процесі ознайомлення з природою;
- удосконалення аналізу і синтезу, розвиток операцій порівняння і класифікації, умінь дітей узагальнення;
- розвиток мовлення та пізнавальних інтересів дітей

Як можна побачити, завдання дуже різноманітні та охоплюють майже всі сфери розвитку та діяльності дитини. Завдання ознайомлення дітей з довкіллям передбачають їх реалізацію за допомогою змісту, який підпорядковується

принципам, таким як: принцип відбору знань дітей дошкільного віку про природу; принцип виховуючого та розвиваючого характеру знань; принцип науковості; принцип доступності; краєзнавчий принцип у відборі матеріалу.

Отже, для того, щоб ефективно організувати заняття з ознайомлення дітей з довкіллям необхідно знати завдання, зміст та керуватися принципами, які визначають зміст матеріалу, що подається дітям.

2) Охарактеризувавши методи та прийоми ознайомлення дітей з природою, ми з'ясували поняття методу та їх види, а також прийоми реалізації цих методів.

В роботі метод розуміємо, як спосіб спільної діяльності дорослого та дитини, спрямований на досягнення певного навчально-виховного результату: засвоєння знань, вироблення навичок та вмінь, розвиток здібностей тощо. Слід сказати, що існують різні класифікації методів ознайомлення дітей з довкіллям, а саме:

- за джерелом пізнання матеріалу (безпосередні та опосередковані);
- за рівнем пізнавальної активності дітей (ілюстративно-репродуктивні, частково-пошукові, проблемні)

В практиці педагогів найчастіше використовують методи ознайомлення з довкіллям за рівнем пізнавальної активності дітей, але організовуючи заняття, педагог користується не одним методом, а поєднує їх між собою для досягнення максимально ефективного сприйняття матеріалу дітьми.

3) Під час кваліфікаційної роботи ми описали сучасні підходи до визначення поняття методу спостереження, з'ясували його значення у процесі ознайомлення дітей з довкіллям, його функції та особливості організації.

Згідно з цим, метод спостереження у роботі розглядаємо, як активну форму пізнання навколишнього світу, що має на меті нагромадження фактів, початкових уявлень про об'єкти і явища, внаслідок чого воно може розглядатися як психічний процес, як пізнавальна діяльність і як метод

навчання. Ми з'ясували, що спостереження в природі, які проводяться з дітьми дошкільного віку, у педагогіці класифікуються залежно від:

- тривалості (епізодичні, або короткочасні, і тривалі спостереження за розвитком, змінами об'єктів);
- дидактичної мети (первинні, повторні, заключні, порівняльні);
- способу організації (колективні та індивідуальні, планові і позапланові)

Методу спостереження належить особлива роль у пізнанні дітьми природи, оскільки він базується на чуттєвому сприйманні та забезпечує живий контакт дітей з реальними об'єктами природи, в результаті чого у дітей формуються реалістичні уявлення про об'єкти природи та зв'язки між ними. Участь мислення у сприйманні стимулює пізнавальний пошук дітей, сприяє зв'язку набутих чуттєвих образів з тими, що у дітей вже є, і допомагає виникненню власних суджень.

- 4) Експериментально вивчивши проблему ефективної організації спостереження під час дітей ознайомлення дошкільників з природою, ми проаналізували досвід сучасних педагогів-практиків. Охарактеризували те, яким чином вони організують спостереження у своїй педагогічній практиці. На основі цього, результатами експериментальної роботи є розроблений нами конспект заняття для другої молодшої групи «Капітошка» №12 ЗДО (ясла-садок) «Калинка» №14 м. Кропивницького.

Особливість розробленого нами конспекту заняття полягає в тому, що готуючи це заняття вихователь має передбачити таке навантаження для дітей, щоб врахувати рівень їх пізнавальних можливостей, залучити до діяльності всіх дітей та дати їм настільки різноманітні завдання, щоб запобігти відставанню слабких дітей і водночас не стримувати темпу зростання рівня розумових здібностей сильних. Ми намагались побудувати конспект заняття таким чином, щоб усі без винятку діти засвоїли поданий їм матеріал та не втратили зацікавленості до кінця заняття. Під час проведення заняття, діти були дуже

активними, за рахунок того, що діяльність постійно змінювалася, чергувалися різні види методів та прийомів організації діяльності, хоча основним був метод спостереження. Можемо сказати, що дане заняття по ознайомленню з довкіллям є максимально ефективним для дітей другої молодшої групи.

Перспективами подальшого вивчення проблеми є розгляд її з боку реалізації творчого потенціалу через організацію спостережень у процесі ознайомлення дошкільників з природою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабовал Т. І. Природознавство. Цікавий світ навколо нас. 2-га час. Тернопіль: Богдан, 2001. 176 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш та ін, Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
3. Вашуленко М. С. Мовленнєвий розвиток дошкільників – запорука їхньої наступної успішності. Дитячий садок. 2004. №20. С. 4–5.
4. Веретенникова С. О. Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Київ: Вища школа, 1979. 248 с.
5. Використання художнього слова під час спостережень у природі весною. / БВДС, 2009. №5. С. 106–112.
6. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
7. Гавриш Н. Сучасне заняття: формальні, змістові та структурні ознаки. Дошкільне виховання, 2007. № 8. С. 10–12.
8. Глухова Н. Формування початкових уявлень про Всесвіт. Дошкільне виховання, 2012. № 1. С. 5–7.
9. Дитина і навколишній світ. Людина і природа. / Упор. Л. П. Голян. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2010. С. 56–58.
10. Дітковська А. Мій краю рідний. Збірник художніх творів про природу. Київ: Рад. шк., 1986. 319 с.
11. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України [голов. ред. В. І. Кремінь]. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
12. Єлманова С. Таємниці довкілля. Дошкільне виховання, 2010. № 12. С. 14–16.
13. Заверуха Б. В. Квіти дванадцяти місяців. Київ.: Урожай, 1986. 105 с.
14. Запорожець О. В. Психологія: Підручник для дошкільних пед. Училищ. Київ: Рад. Школа, 1967. 222 с.
15. Зотова Р. М. Інтегроване заняття як форма узагальнення і систематизації знань дошкільників / Дошкільний навчальний заклад №5

- (17), 2008.
С. 17–23.
- 16.Игра дошкольника / Под ред. С. Л. Новоселовой. Москва: Просвещение, 1989. С. 3–79.
- 17.Каменева Л. А. Как знакомить дошкольников с природой: [учеб.пособие]. Москва: Просвещение, 1991. 240 с.
- 18.Краснова С. Казка про тварин. Дитячий садок, 2008. № 17. С. 5–7.
- 19.Лазарович Н. Б. Методика керівництва ігровою діяльністю: методичні рекомендації до дисципліни. Івано-Франківськ, 2013. 35 с.
- 20.Левченко Т. Г. Рідна природа. Матеріали до занять. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 224 с.
- 21.Лисенко Н. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Львів: Світ, 1994. 126 с.
- 22.Літературний матеріал для спостереження в природі влітку / БВДС., 2009. №6. С.112–119.
- 23.Мазурина Н. Ф. Наблюдение и труд в природе. Москва: Просвещение, 1996. 120 с.
- 24.Майданюк А. Травнева роса – користь та краса! Дошкільне виховання, 2013. №5. С. 32–33.
- 25.Максименко С. Д. Общая психология. Москва: Рефл-бук: К.: Ваклер, 2004. 528 с.
- 26.Миносюк А. Екологія для дошкільнят // Дитячий садок, 2007. № 34. С. 14–16.
- 27.Мухоморіна Л. Пізнання світу разом з дорослими: типи взаємодії. Дошкільне виховання, 2008. № 8. С. 15-18.
- 28.Николаева С. Н. Методика экологического воспитания дошкольников: Учеб. пособие для студ. средних пед. учеб. заведений. – 2. изд., испр. Москва: АСADEMIА, 2001. 183 с.
- 29.Обухова Л. Ф. Детская (возрастная) психология. Москва: Российское

- пед. Агентство, 1996. 374 с.
30. Озадовська Л. Спостереження. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. С. 606–742 с.
31. Організація спостережень в дитячому садку /упоряд. О. Ю. Харченко. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 319 с.
32. Павлович С. А. Книга з природознавства. Основи і методика природознавства: [навч. посіб.] Київ: Вища школа, 1971. 312 с.
33. Панова Л. С. Весняні рослини. Київ: Рад. шк., 2007. 121 с.
34. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2004. 456 с.
35. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». У 2 ч. Ч. І. Від народження до трьох років. Київ: «МЦФЕР-Україна», 2014. 204 с.
36. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» (нова редакція) / О. І. Білан; заг. ред. О. В. Низковської. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256 с.
37. Приступ В. В. Методика ознайомлення дітей з природою: [ел. посіб.] / [Електронний ресурс], 2015. 209 с. Режим доступу: https://krempepdoshk.at.ua/ld/1/122_99s.pdf
38. Провозюк Г. Г. Барвистий світ навколо нас. Метод. посібник з питань екологічного виховання дітей дошкільних навчальних закладів. Тернопіль: Мальва ОСО, 2007. 184 с.
39. Пустоцвіт Н. О. Екологічні задачі, ігри та вікторини: [навч. посіб.] Київ: Наук. думка, 2005. 72 с.
40. Пори року: оповідання, вірші, казки, загадки / упорядник Г. М. Кирпа. Харків: Белкар-книга, 2010. 64 с.
41. Радевич І. Радіють діти первоцвітам. Дошкільне виховання, 2017. №3. С. 24–26.
42. Розвивальні прогулянки в ДНЗ. / уклад. Ю. М. Черкасова. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 223, [1] с. (Серія «ДНЗ. Вихователю»).
43. Сироватська А. С. Азбука квітникаря. Київ: Урожай, 2006. 272 с.

- 44.Смаль В. З. Історія дошкільної педагогіки (хрестоматія). Київ: Вища школа, 1974. 136 с.
- 45.Соколова В. Природа навесні. Дитячий садок, 2007. № 9. С. 7–8.
- 46.Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибр. твори: В 5 т. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 30–31.
- 47.Українське довкілля: Збірка для читання і розповідання дітям старшого дошкільного і молодшого шкільного віку / упоряд. Н. і О. Зінкевичі. Київ: Смолоскип, 2013. 550 с
- 48.Фіцула М. М. Педагогіка: [навч. посіб. для студентів вищих педагогічних закладів освіти.] Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 528 с.
- 49.Ягупов В. В. Методологія і методика педагогічного дослідження. Педагогіка: [навч. посіб.] Київ: Либідь, 2000. С. 102–140.
- 50.Якубчик О. Спостерігаємо за птахами. Дошкільне виховання, 2014. №14. С. 30–32.
- 51.Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. Київ: Вища школа, 1993. 255 с.
- 52.Яришева Н. Ф. Цільові прогулянки до парків та скверів. Дошкільне виховання, 2003р. №9. С. 18–20.

ДОДАТКИ

«Додаток А»

Конспект заняття для другої молодшої групи зі спостереженням за квітами на ділянці ЗДО

Тема: «У квітнику»

Мета:

навчальна: розширювати уявлення дітей про рослини, які цвітуть у квітнику; навчати визначати основні частини будови рослини – стебло, листя, квітка; складати квітку з частин; закріплювати навички вживання іменників із прийменниками; формувати вміння описувати квітку за допомогою запитань вихователя, розповідати невеликі вірші;

розвивальна: розвивати зв'язне мовлення, увагу, логічне мислення;

виховна: виховувати любов до природи, охайність.

Словник: айстри, жоржини, чорнобривці, різнокольорові.

Обладнання: ділянка біля ЗДО: метелик (можна штучний) квіти; кошик, квіти, розрізані на частини; квіти з паперу; шапочки/обручі.

Тип заняття: інтегроване.

Хід заняття

I. Організаційний момент

1.1. Привітання

Доброго дня діти!

1.2. Оголошення теми заняття та мотивація навчально-пізнавальної діяльності

Вихователь виводить дітей на подвір'я, стає з ними біля клумби метелика (якщо метелика немає, то кріпить на квіточку штучного метелика):

- Подивіться, на нашу клумбу. Що тут є? (Квіти)
- А які ви бачите тут квіти? (Відповіді дітей)
- Так. А погляньте, хто на квіточці сидить? (Метелик)
- Якого він розміру (маленький)?
- Якого він кольору?

- А ось дивіться, що це? (Вихователь показує на кошик у клумбі)
- Це кошик!
- Так, а давайте поглянемо що у ньому? (У ньому частини квітів)
- Мабуть був дув дуже сильний вітерець і розірвав ці квіточки! Давайте складемо їх назад, щоб наша клумба була гарна прегарна!

II. Основна частина

2.1. Дидактична гра «Склади квітку»

(Вихователь дістає частини квітів з кошика та розкладає на траві, діти по черзі підходять і складають по частинці квітки)

- Розкажіть, а що є у квіточки?

(Діти називають будову квітки.)

- Подивіться уважно, який у нас гарний квітник.
- Які квіти ви тут бачите?

(Діти називають квіти: айстри, жоржини, чорнобривці.)

- А якого кольору квіти у квітнику? (Червоні, жовті, різного кольору)
- Так, можна сказати, що вони різнокольорові.
- Понюхайте їх. Який в них запах? (Приємний, свіжий, солодкий)

2.2. Вправа «Чи знаєш ти віршик?»

(Діти декламують вірші про квіти)

Айстри

Айстри –
Зірочки барвисті.
Наче осені
Намисто.

Чорнобривці

Чорнобривців
Карий цвіт
Зачаровує весь світ.

Жоржини

Всміхаються до сонечка

Яскраві жоржини,
Червоні, жовті, білі
В них квіточки-голівки.

2.3. Гра «Розкажи, яка ти квітка»

– А тепер метелик хоче перетворити вас на квіточки. Він торкнеться до вас крильцями, і ви станете квіточками. І розкажете нам, які ви квітки.

(Діти одягають шапочки/обручі (за вибором).)

Вихователь задає запитання і діти, відповідаючи на них, розказують, які вони квіти.

- Як ти називаєшся?
- Що у тебе є? Ти велика чи маленька квітка?
- Які в тебе листочки? Якого ти кольору?
- Що ти любиш?

2.4.. Гра «Зберемо букет»

(Вихователь розкидає змішані паперові квіти жоржин, айстр, чорнобривців.)

– Ой, злий чарівник розкидав усі квіти, а нам потрібно зібрати для метелика три букети із жоржин, айстр і чорнобривців.

(Діти збирають квіти, складають букети.)

- Які квіти в цьому букеті? А в цьому?
- Давайте віднесемо ці квіти в групу і подаруємо нашим матусям сьогодні.

III. Заключна частина

- Які квіти на нашій галявині?
- Кого ми знайшли у квітнику?
- Яким був метелик?
- Чи сподобалося вам у квітнику?

**Конспект заняття з ознайомлення дошкільників з природою
для дітей середньої групи**

Тема: «Подорож до країни природи».

Мета:

Розвивальна:

- розвиток знань про природу, про рослинний світ;

Навчальна:

- формування знань про корисні та шкідливі рослини;

- формування вмінь з розпізнання шкідливих та корисних рослин за

зовнішнім виглядом

Виховна:

- вчити бережному ставленню до природи;

- виховання інтересу до об'єктів природи.

Обладнання та матеріал: картинки із зображенням грибів, зображення рослин, навчальні плакати із зображенням природи.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Вступна частина

1. Організаційний момент

– Доброго дня діти!

2. Оголошення теми заняття та мотивація навчальної діяльності

– Діти, у нас сьогодні незвичайне заняття. Ми з вами вирушаємо в подорож до незвичайної, загадкової і чудової країни – Природи. Кожна квітка, рослинка, травинка– це частина природи, частинка рідної землі.

– Послухайте вірш.

Наша планета – Земля,

Щедра вона і багата,

Гори, ліси та поля –

Наша домівка, малята.

II. Основна частина

1. Актуалізація опорних знань

– Але природа може бути і другом, і ворогом.

Другом – коли ти добре знаєш її, ворогом – коли погано!

Ми вже знаємо з вами, що у природі є багато рослин, ягід та грибів.

- Якими вони можуть бути? (*їстівними, отруйними*)
- Правильно, деякі бувають дуже схожими на їстівні, а насправді вони дуже отруйні, небезпечні для життя людини. Хоча отруйні рослини дуже потрібні в природі, їх використовують в медицині, вони – ліки для тварин, птахів.

2. Вивчення нового матеріалу

2.1. Вирішення проблемних ситуацій

– Послухайте одну ситуацію з життя хлопчика та виконайте завдання.

Ситуація 1.

Навесні Сергійко пішов до лісу разом із мамою і татом. День був гарний, небо яскраве, блакитне. Хлопчик підійшов до кущів, на одному з них він побачив голі гілочки, а на них квіти. Зламав гілочку – здалося, що вона стане краще, якщо здерти з неї кору. Вирішив допомогти собі зубами.

Завдання:

- 1.Доповни ситуацію.
- 2.Придумай закінчення.
- 3.Навчись розпізнавати отруйні рослини на малюнку і у природі.

Запитання:

- 1.Що не мав робити Сергійко?
- 2.Чи знав хлопчик правила поведінки в довкіллі? Які з них він порушив?

3. Чи можуть зуби бути інструментом який знищує кору з дерев та кущів?

4. Чи можна брати до рота невідомі або маловідомі рослини?

Ситуація 2.

Діти пішли на екскурсію. Дорога пролягала через пустир. Розглядали рослини, що росли довкола. Усіх зацікавила рослина з гарним листям і блідо-рожевими квітами, але найбільше приваблювали дивовижні коробочки, які були нібито прикріплені до грубоватого стебла. Не витримав Василько. Відірвав одну коробочку, потрусив нею. Всередині щось заторохтіло. «Може, то зернята, як макові?» – подумав хлопчик. Розкрив коробочку і висипав насіння собі в рот. А Оля вирішила скоштувати одну ягідку – вона трималася на довгому стеблі і нагадувала око ворона, яке немовби прагнуло розглянути все довкола. Дівчинка вирішила, що це чорниця. Аж ні, то було вороняче око – так зветься, це дуже отруйна рослина.

Завдання:

1. Закінчи ситуацію.
2. Як ти думаєш, чим закінчиться прогулянка для Василька та Олі?
3. Чи впізнаєш блекоту та інші отруйні рослини на малюнку та в природі?
4. Яблуко-їстівне та корисне. А якщо ти з'їси маленьке зелене недостигле яблуко, що може статися?

Вихователь. Діти, коли трапилася біда з вами або вашими знайомими, що треба зробити?

Відповіді:

1. Якщо ти ненароком скоштував рослину і тобі стало зле, випий гарячого чаю із серцевими краплями.
2. Змочи у воді бинт або клаптик чистої тканини та поклади на зуби.
3. Негайно звернися до лікаря.

2.2. Бесіда

– Діти а що ми маємо з вами пам'ятати, коли вирушаємо в подорож у природу?

Відповіді:

1. Не можна брати незнайомі рослини в рот, не плести з них вінок, не гратися та не виготовляти іграшки.

2. Нестиглі овочі та фрукти можуть викликати біль у шлунку, а також таку хворобу як дизентерія, яка супроводжується блювотою та проносом.

2.3. Загадки

– А зараз, відгадайте загадки про рослини:

1. Ягоду зірвеш, всі руки обдереш (*Агрис*).
2. Стоїть коливається, як торкнеш – кусається (*Кропива*).
3. В білу цятку капелюх,
Кажуть, що морю я мух,
Хочу я тебе спитати:
В кошик будеш мене брати? (*Мухомор*)
3. Капелюх масний блищить –
Під сосною гриб стоїть.
В кошик лізуть залюбки,
Найсмачні ... (*маслюки*).

4. Дидактична гра «Їстівні-неїстівні»

- Молодці, все правильно відгадали. А зараз пограємо в гру.
- Поділіться на 2 команди, кожна виконуватиме своє завдання. Перша команда повинна обрати їстівні гриби, друга - неїстівні гриби.

Після виконання роботи кожна команда розповідає, які гриби вони обрали, називає їх. Якщо діти не знають назви, або помилилися, то вихователь пояснює.

Фізкультхвилинка «Розумні діти»

- А тепер давайте виконаємо фізичну вправу. Вставайте та повторюйте за мною

Ростемо до неба (Діти тягнуть руки вгору.)

Розумні, як треба. (Руки кладуть на голову, хитають нею.)

Міцні, як грибочки, (Присідають.)

Доньки та синочки. (Обіймають себе за плечі.)

III. Заключна частина

1. Рефлексія

- Чи сподобалось вам заняття?
- Що нового ви сьогодні дізналися?
- Який у вас настрій?

**Конспект заняття з ознайомлення дошкільників з природою
для дітей середньої групи**

Тема: «Осінні дарунки».

Мета:

Навчальна:

- узагальнення знань про осінні зміни в природі, про життя людей та тварин;
- повторення назв місяців, пір року, їх послідовності;
- вправлення дітей у розрізненні диких, свійських тварин, фруктів, овочів;
- тренування дітей у словоскладанні (утворювати прикметники з іменників, дитинчат тварин, спільнокоренових слів);
- вчити виділенню першого звука в слові, поділу слів на склади, визначення кількості складів.

Розвивальна:

- розвиток зв'язного мовлення;
- спонукання дітей відповідати повними реченнями, пояснювати свою думку.

Виховна:

- виховання допитливості, потяг до нових знань дослідницьким шляхом.

Обладнання: жовтий м'ячик, осінні листочки з різних дерев (або їх зображення), картинки із зображеннями диких тварин, демонстраційні картки «овочі, фрукти».

Тип заняття: інтегроване (з розвитком зв'язного мовлення)

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Вступна частина

1. Організаційний момент

(Діти сидять півколом на килимку)

- Доброго дня діти! Передайте цей м'ячик по колу та висловіть побажання один одному.

2. Актуальність та мотивація навчальної діяльності

- Яка зараз пора року? (*осінь*)
 - Які місяці осені? (*вересень, жовтень, листопад*)
 - Якій перший місяць? (*вересень*)
 - Який останній? (*листопад*)
 - Якій місяць стоїть після вересня і перед листопадом? (*жовтень*)

II. Основна частина

1. Розповідь вихователя

- Наш м'ячик жовтого кольору, він схожий на сонце. А чи знаєте ви, що у Сонця було 4 доньки: Зима, Весна, Літо, Осінь. Всіх сонце дуже любило і доньки щиро віддячували йому. По черзі покинули Сонце доньки, останньою пішла Осінь. Сонце її дуже любило, і подарувало Осені чарівні дари: «Ти, Осінь, будеш ласкавою, щедрою, золотавою і барвистою.»
- С тих пір осінь радує всіх ласкою, щедрими дарунками, фарбує все навколо в осінні кольори. А де ж вона їх бере? (*з природи*)
- Запрошую вас у подорож за фарбами осені.

2. Бесіда «Осінні зміни у лісі»

- Подивиться навколо, осінь листя пофарбувала: вони однакові чи різні? (*різні*)
- З якого дерева листочок? (*з дуба*)
- Як він називається? (*дубовий*)
- З якого звука починається слово дубовий? (*зі звука -д-*)
- Скільки складів в слові дубовий? (*3 склади*)

3. Гра «Добери пару»

- Оберіть собі листочки. Грає музика, ми кружляємо як листочки, музика зупиняється – шукаємо, у кого такі самі листочки. (2-3 рази)
- Якого кольору листочки? (*жовтого*)
- Тож листочки нам дарують жовтий колір.

4. *Бесіда «Дикі тварини.»*

- Хто в лісі живе? (*тварини*)
- Які саме тварини? (*засць, вовк, ведмідь тощо*)
- Як їх можна назвати одним словом? (*Дикі тварини*)

5. *Гра «Покажи тварину»*

- Давайте пограємо в гру «Покажи тварину»: я кажу на вушко однієї дитині назву тварини, вона показує, а всі інші відгадують.

(У ході гри, вихователь також проводить бесіду)

- Де живе тварина? (*в лісі*)
- Ведмедик якій? (*великій, пухнастий, добрий, сильний, коричневий*)
- Тож медведик дарує нам коричневий колір.

6. *Сад і город.*

- Де ростуть овочі?
- А фрукти?
- Все переплуталось: овочі, фрукти все разом, допоможете? (діти розподіляють предметні картки на мольбертах)
- Овочі також можуть подарувати осені фарбу, знаєте яку? Якщо сильно надавити на овоч, то з нього тече сік. У огірочка і кабачка він прозорий, а якій він у моркви? Давайте перевіримо. (Вихователь вижимає сік з моркви, а потім з буряка.) Подивіться, якого сік кольору? (*помаранчевого, бурякового*)
- Так, овочі подарували нам помаранчевий і буряковий колір.

7. Спостереження за небом

- Восени часто з неба іде дощик і отримуються калюжі.
- Давайте всі поглянемо у віконечко на небо.
- Яке небо хмарне чи безхмарне? (*відповіді дітей*)
- Якого кольору небо? (*блакитного*)
- Отже, який колір нам подарувало небо? (*блакитний*)

III. Заключна частина

- Наше заняття підійшло до кінця. Скажіть, де ми зібрали ці кольори?
(Вихователь показує дітям колір і питає де ми його зібрали)
- Що було цікавого на занятті, що важкого?.